

Migrációs álhírek, dezinformációk és összeesküvés-elméletek politikai hatásai

Juhász Attila

Szicherle Patrik

Budapest, 2017

Tartalom

Bevezetés	3
Vezetői összefoglaló.....	4
1. Elméleti keretek	5
2. Migrációs diskurzusok.....	5
3. A szélsőjobboldali és oroszbarát propaganda szerepe.....	7
4. Példaesetek.....	8
4.1 Hibás kontextus.....	8
4.1.1 Bűnügyi statisztikák	8
4.1.2 Svédország a szexuális erőszak „fővárosa”.....	10
4.2 Félrevezető tartalom.....	12
4.2.1 A keményvonalas bevándorláspolitiká és a határellenőrzések.....	12
4.3 Kitalált tartalom.....	16
4.3.1 A német kormány előre tudott a menekülthullámról.....	16
4.3.2 Soros György a menekültválság mögött.....	17
5. A „Lisa-ügy”: álhírek és aktív intézkedések.....	19
6. Viták az álhírek elleni küzdelemről	21
6.1 Jogi megoldás	21
6.2 Önszabályozás, civil kezdeményezések.....	23
6.3 A Facebook „hamis hír” szűrője	24
6.4 Tényellenőrző oldalak	25
6.5 Wikipedia – Wikitribune.....	26
6.6 A mainstream média szerepe.....	27
6.7 Terrorizmus és felelősség.....	27
6.8 A hírszűrők és a témakör átértelmezésének hatása	28
6.9. Az oktatás mindig a legjobb megoldás.....	29
7. Konkluziók	30

Bevezetés

Lassan politológiai közhelynek számít az a kijelentés, hogy a világ belépett a posztfaktuális korszakba. Egyre többen vélik úgy, hogy a nyilvánosságban terjedő álhírek és dezinformációk ellehetetlenítik a normális politikai közbeszédet. Angela Merkel is felhívta már a figyelmet¹ a posztfaktuális politika veszélyeire, Barack Obama pedig úgy fogalmazott² a legutóbbi amerikai elnökválasztás után, hogy az álhírek és az összeesküvés-elméletek alááshatják a demokráciát. A CBS televízió egy hamis híreket terjesztő szerző nyilatkozatát közölte³, miszerint Donald Trump nem győzhetett volna az ő álhírei nélkül. A BuzzFeed egy elemzése⁴ valóban megállapította, hogy a Facebookon az amerikai elnökválasztási kampánnyal kapcsolatos vezető álhíreket többen olvasták, mint a mainstream média vezető híreit.⁵

A leginkább használt magyarázat szerint a hamis hírek növekvő befolyása elsősorban a technológiai fejlődésre, az internet és a közösségi média növekvő szerepére vezethető vissza. Más megközelítések ugyanakkor a politikai mozgatórugókra is felhívják a figyelmet. Így például Peter Pomerantsev, a putyini rezsim működéséről szóló *Semmi sem igaz és minden lehetséges* című könyv ukrán szerzője szerint⁶ a politikusoknak már nem is számít, hogy igazat mondanak-e vagy sem. Ő tehát nem az álhíreket vagy a politikusi hazugságokat tartja aggasztónak, hanem azt, hogy a politikai szereplők mintha már nem is nagyon törekednének rá, hogy az igazság látszatát keltsék. Nincs is rá okuk, hiszen a választók nem büntetik meg őket a valótlanúságokért. A politikusok népszerűségét már nem a hitelességük, hanem a személyiségük és az általuk kiváltott érzelmek határozzák meg.⁷

Ebben a tanulmányban a nemzetközi migrációval kapcsolatos közbeszédet vizsgáljuk. Olyan globális kérdéskörrel van ugyanis szó, amelynek megvitatására szerte a világon jellemző az álhírek, a dezinformációk és az összeesküvés-elméletek használata. A nemzetközi migráció régóta kedvelt témája a populista politikai erőknél is, és ez a 2015-ös európai menekültválság hatására még inkább jellemzővé vált. Az alábbiakban példaeseteket mutatunk be a migrációs álhírek és dezinformációk köréből, valamint foglalkozunk azzal is, hogy ezekkel szemben milyen ellenintézkedések, illetve törekvések fogalmazódtak meg az elmúlt időszakban.

¹ „Angela Merkels neues Modewort - Was bitte bedeutet »postfaktisch«?”, *Deutschlandfunk Kultur*, elérés 2017. május 22., http://www.deutschlandfunkkultur.de/angela-merkels-neues-modewort-was-bitte-bedeutet.2156.de.html?dram:article_id=366689.

² Olivia Solon, „Barack Obama on Fake News: »We Have Problems« If We Can't Tell the Difference”, *The Guardian*, 2016. november 18., szak. Media, <https://www.theguardian.com/media/2016/nov/17/barack-obama-fake-news-facebook-social-media>.

³Shanika Gunaratna, „Facebook fake news creator claims he put Trump in White House”, elérés 2017. május 22., <http://www.cbsnews.com/news/donald-trump-election-facebook-fake-news-creator-paul-horner-claims-responsibility/>.

⁴Craig Silverman, „This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook”, *BuzzFeed*, elérés 2017. május 5., <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/viral-fake-election-news-outperformed-real-news-on-facebook>.

⁵ „Cenzúrával az álhírek ellen?”, *Metazin*, 2016. november 22., <http://www.metazin.hu/index.php/item/3335-cenzuraval-az-alhitek-ellen>

⁶ Peter Pomerantsev, „Why We're Post-Fact”, *Granta Magazine*, 2016. július 20., <https://granta.com/why-were-post-fact/>.

⁷ „Politika a tényeken túl”, *Metazin*, 2016. augusztus 18., <http://www.metazin.hu/index.php/item/3293-politika-a-tenyeken-tul>

Vezetői összefoglaló

- **A bevándorlásellenes propaganda kihasználja a migrációt politikai céljainak elősegítésére. Az oroszbarát média a Kreml geopolitikai céljainak megfelelően különösen jelentős szerepet vállal a migrációval kapcsolatos álhírek terjesztésében.** A migráció kérdésköre ugyanis alkalmas az európai egység megzavarására és az európai állampolgárok az EU intézményeibe vetett bizalmának megingatására. Az Európai Unió felbomlása Oroszország geopolitikai érdeke, így kihasználhatná a relatív gyenge tagállamok feletti erőfölényét.
- **Az álhírek és a bevándorlásellenes propaganda alátámasztják az európai szélsőjobboldal politikai vízióját a bevándorlással kapcsolatban:** a kulturális háború, az integráció lehetetlensége és a minden bevándorlót egyaránt közbiztonsági fenyegetésnek tekintő megközelítés mind olyan nézetek, amelyek az EU-ellenes pártok és az oroszbarát propagandaoldalak retorikájában is megtalálhatók. **A dezinformációs módszerek segítik a propagandaoldalakat a szélsőjobboldali pártok bevándorláspolitikájának támogatásában, ezen felül pedig a jelenlegi európai rendszer alapköveinek delegitimálására is kiválóan alkalmasak.**
- Az álhírek terjesztőinek az eszközök széles köre áll rendelkezésére közönségük félretájékoztatására, a humortól kezdve egészen a kitalált tartalmakig. A hamis kontextus keretében a dezinformációs oldalak aprólékosan kiválogatott, pontos adatokat közölnek, de kizárólag azokat, amelyek az ő nézeteiket támasztják alá. A félrevezető tartalmak segítik az álhírgyártó oldalakat abban, hogy a rendelkezésre álló tényeket úgy tálalják, hogy azzal egy adott témakört a saját kereteiben értelmezzenek újra. A kitalált tartalmak 100 százalékban hamis információt tartalmaznak, a céljuk kifejezetten a károkozás. **Bizonyos esetekben a félreinformálásra használt eszköz segítségével hamisított történeteket az orosz titkosszolgálatok is felhasználhatják az orosz külpolitikai célok előrevitele érdekében megvalósított aktív intézkedések keretében (pl. Lisa-ügy).**
- A propaganda hatása, hogy a bevándorláspolitikai döntéseket meghatározó közhangulat mindenhol azonos irányba tolja a politikai szereplőket, annak ellenére, hogy minden migrációs célország más problémákkal néz szembe, és az országokon belül sincsenek egységes bevándorló közösségek. Rendszerszintű jelentősége is van azonban annak, hogy a kisebbségek és a kisebbségi vélemény védelme, az emberi jogok feltétlen elismerése a migráció kapcsán konfliktusba kerül a politikailag – nemzeti, etnikai vagy kulturális alapon – megkonstruált többség akaratóval. A kormányzati cselekvőképesség nevében **egyes kormányok** ugyanis másodlagossá teszik a liberális demokrácia alapköveinek számító emberi jogokat és procedurális normákat, ezzel **a migráció ügyét tudatosan használhatják a politikai rendszer átalakítására, akár a liberális demokrácia autokráciával való felváltására is.**
- **Az álhírek elleni küzdelem a 2016-os amerikai elnökválasztás eredményeként került a figyelem középpontjába.** Az álhíreket terjesztő orgánumok betiltására hajazó jogi lépések azok szólásszabadságra gyakorolt hatásai miatt erős kritikákat kaptak a szakértőktől, de a gyűlöletbeszéd-ellenes szabályozás jogi szinten megoldást nyújthat. A legbiztosabb kezdeményezések között említhetők a médiaóriások (mint a Facebook és a Google) által bevezetett önszabályozó lépések, amelyek célja a dezinformáció kiszűrése és a dezinformációs médiumok anyagi forrásainak elvágása. **A legjobb megoldás mindennel együtt az oktatásban rejlik: a fiatalokat kell megtanítani arra, hogyan győződjenek meg az internetről származó információk hitelességéről.**

1. Elméleti keretek

Megközelítésünk kiindulópontját a „morális pánik”-elméletek adják, amelyek az 1960-as évek társadalmi, kulturális és politikai konfliktusaiból születtek. Ezek az elméletek a többségi társadalomnak az általa veszélyesnek tartott „deviáns” csoportokra vagy kultúrákra adott „pánikreakcióját” igyekeznek értelmezni. Ebben a felfogásban a pánik mint nyilvánosságjelenség, egy társadalom idealizált rendjét és értékeit fenyegető, egy adott csoporthoz (esetünkben a menekültekhez vagy bevándorlókhoz) kapcsolódó, tudatosult veszélyérzet.⁸ A morális pánik pedig kifejezetten az adott társadalom központi értékeire és normáira leselkedő veszélyt jelenti. A vonatkozó elméletek azonban kifejtik, hogy a veszély megfogalmazását és az arra adott társadalmi választ egyaránt ún. „morális vállalkozók” uralják, és a reakciók valójában az egyes szituációk uralkodó ideológiának megfelelő hatalmi kezelését eredményezi. A központi kategóriák, a moralitás, a pánik, illetve a deviancia fölött társadalmi kontrollt gyakorló hegemón csoportok definíciói. Az újabb kutatások kitágították a morális vállalkozók körét, míg korábban elsősorban az állam, a média és a vallási intézmények számítottak, addig ma már társadalmi mozgalmak, és egyéb érdekérvényesítő csoportok is hasonló funkciót tölthetnek be.

Ez az elméleti megközelítés jól alkalmazható a migráció témakörére, mivel az arra rakódó politikai kampányok sokszor alapvető félelmekre igyekeznek hatni. Ezért is beszélhetünk egyre inkább a migráció témájának biztonságiasító problémafelfogásáról. A veszély megkonstruálásban pedig kitüntetett szerepet visz a média, különösen az újmédia, amely a nyilvánosság új szerkezetében artikulálja a migrációs veszélyekről szóló társadalmi diskurzust, mind nagyobb teret engedve az álhíreknek és az összeesküvés-elméleteknek.

2. Migrációs diskurzusok

A migrációs álhírek, dezinformációk és összeesküvés-elméletek a nemzetközi migrációról szóló, korántsem új keletű politikai diskurzusokhoz kapcsolódnak, és ezeken keresztül fejtik ki hatásukat. A világ számos migrációs célországában van előzménye a bevándorlásról zajló mai vitáknak, gondoljunk csak a dániai karikatúrák vagy a svájci mecsetek ügyére, a francia és belga burka-vitára, a németországi Sarrazin-vitára, a franciaországi Charlie Hebdo elleni merénylet és egyéb európai terrorcselekmények kérdésére, a 2015-ben eszkalálódott európai menekültválságra, illetve legújabban a Donald Trump bevándorláspolitikája körül kialakult amerikai vitára.

Mindezek már évekkel ezelőtt előrejelezték a bevándorlásellenességre építő jobboldali populista újhullám megerősödését. Az ide sorolható politikai erőket nem a migrációs válság megoldása, hanem a politikai haszonszerzés érdekli. Ez sem új jelenség, Európában már évtizedekkel ezelőtt megindult a bevándorlásellenes populizmus első hulláma, és ez az irányzat azóta is állandó kihívást jelent a mainstream politikai erőknél. A populista politikai szereplők diszkurzív stratégiái a biztonságiasításra és a kultúraféltésre épülnek a migráció kapcsán. Fő témáik: a határvédelem, a terrorveszély, a bűnözés, a nők helyzete és a multikulturalizmus kritikája. Ezek a témák pedig rendre megjelennek a migrációs álhírekben és konspirációs elméletekben is.

⁸ László Stachó és Bálint Molnár, *A médiaerőszak: Tények, mítoszok, viták* (Budapest: Századvég, 2009).

A migrációs diskurzusok egyik meghatározó rétegét a szakpolitikai közbeszéd képezi. Ebben a vonatkozásban az elmúlt években mind több politikus és véleményformáló nyilvánította ki a multikulturalizmus bukását, azzal a nyilvánvaló céllal, hogy ezzel megnyíljon az út egy új migrációs és integrációs politika előtt. Társadalmi és politikai hatását tekintve ennek a retorikai fogásnak azonban jelentős a kockázata, miközben ténylegesen új szakpolitikai megoldásokról, hosszú távú elképzelésekről egyelőre aligha beszélhetünk. A biztonságiasítás következtében a bevándorlás feltételeinek szigorítása, az erősebb szelekció és a fokozott határvédelem irányába tartanak a migrációs szakpolitikák. Csakhogy ezek hatékonysága meglehetősen kérdéses. A bevándorlás visszaszorítása Európában több évtizedes törekvés, amely az 1970-es évek közepe óta határozza meg a bevándorláspolitikát – többnyire sikertelenül. Az állam ugyanis kevésbé tudja befolyásolni a migrációs rendszerek dinamikáját, a vendégmunkásrendszerek és gyarmatbirodalmak következményeit, valamint a munkaerőpiaci kényszereket. A nagyobb szigor általában azzal az eredménnyel jár, hogy az illegalitás irányába toródik a migráció, és egyfajta ördögi kört alkotva, ismét táptalajt ad a szigorítások követelésének.

A migrációs diskurzusok második rétege a pártpolitikai közbeszéd, ha úgy tetszik, a napi politika jelenti. A kérdésben vallott álláspont meghatározhatja az egyes politikai szereplők megítélését, politikai erőterben elfoglalt helyét és ideológiai besorolását. Ráadásul a közvélemény kiemelt figyelemmel kíséri a vitákat. A pártpolitikát tekintve, a kínálati oldalon nem is az a leglényegesebb, hogy ki mit mond, hanem elsősorban az ügy birtoklása fontos. Leginkább a téma kisajátítására vezethető vissza a bevándorlásellenes populista pártok előretörése. A keresleti oldalt tekintve pedig Oesh már egy 2008-as kutatásában úgy találta, hogy a vizsgált európai országok többségében a bevándorlók jelenléte elsősorban nem a jólétért folytatott versengés, hanem a nemzeti identitás védelme és a kulturális protekcionizmus révén motiválja a populista pártok támogatását. Ez volt jellemző Belgium, Svájc, Németország, Dánia, Olaszország, Norvégia, Lengyelország és Szlovénia esetében is. A European Social Survey (ESS) adatai szerint ez azóta is jellemző az európai országok többségében. A Political Capital ESS adatbázisán alapuló Jobboldali Extremizmus Indexe (DEREX) szerint a bevándorlásellenesség iránti társadalmi kereslet erősödik Európában. A szélsőségesen kirekesztő álláspontot képviselők aránya a legnagyobb mértékben három „visegrádi” országban nőtt. Magyarországon 45-ről 54, Csehországban 32-ről 39, Lengyelországban 18-ről 25 százalékra emelkedett ez a mérőszám. A háttérben mindenütt a bevándorlással kapcsolatos elutasító vélemények erősödése áll. A kutatásban részt vett országok között az extrém bevándorlásellenesek súlya Magyarországon (54), Litvániában (43), Észtországban (41), Csehországban (39) és Portugáliában (31) haladja meg a harminc százalékot, vagyis épp olyan országokban, ahol a bevándorlókval kapcsolatos tapasztalat kisebb, a kulturális félelmek pedig nagyobbak.

A migrációról folytatott diskurzusnak önmagán és a pártpolitikán messze túlmutató a jelentősége. Az erről folytatott viták szimbolikus értelemben nem annyira a bevándorlókról szólnak, hanem inkább a befogadó társadalom kultúrájáról és nemzeti önképéről. Ez a migrációs diskurzusok harmadik rétege, amelynek végső soron a kultúrák különbözőségét állítják a középpontba. A kultúrát ugyanakkor nem dinamikus folyamatként, hanem szinte megváltoztathatatlan állapotként fogják fel, bezárva az egyént a saját kultúrájába.⁹ A bevándorlásról zajló viták sokszor végig nem gondolt jellegzetessége, hogy az egymással legélesebben szembenálló álláspontok egyaránt a kultúra abszolutizálásából indulnak ki, egyfelől párhuzamos, egymással összemérhetetlen kultúrák

⁹ Thomas Hylland Eriksen, *Etnicitás És Nacionalizmus – Antropológiai Perspektívák* (Gondolat, 2008).

egymás mellett éléseként értelmezett multikulturalizmust, másfelől pedig a bevándorlást teljesen elutasító, kulturálisan homogén nemzetállamok elsődlegességét hirdetve. Mindez különösen veszélyes akkor, amikor egyes közel- és közép-keleti országok válsága tovább erősíti Európában a fokozódó iszlám bevándorlástól való félelmeket.

A migrációpolitikai döntéseket meghatározó közhangulat azonos irányba tolja a politikai szereplőket, noha a különböző befogadó országokban más-más gondokkal küzdenek a vándorlásügy terén. Az egyes országokon belül is eltérő a különböző migráncsoportok helyzete, ahogy nagy különbségek lehetnek bevándorló és bevándorló között is. Nagy kérdés tehát, hogy ennek a problémahalmaznak kulturális kérdéssé egyszerűsítése elősegíti-e a bevándorlók integrációjával kapcsolatos társadalmi problémák kezelését vagy egyáltalán azok megértését.

Ráadásul rendszerszintű jelentősége is van annak, hogy a kisebbségek és a kisebbségi vélemény védelme, az emberi jogok feltétlen elismerése a menekültügy kapcsán konfliktusba kerül a politikailag – nemzeti, etnikai vagy kulturális alapon – megkonstruált többség akaratával. A kormányzati cselekvőképesség nevében így a demokratikus közakaratra és egyfajta „kivételes állapotra” hivatkozva tehetők másodlagossá az emberi jogok, illetve azok a procedurális normák, amelyek viszont a liberális demokráciák alapjainak tekinthetők. Egyes kormányok tehát a migráció ügyét tudatosan használhatják a politikai rendszer átalakítására, akár a liberális demokrácia autokráciával való felváltására.

3. A szélsőjobboldali és oroszbarát propaganda szerepe

A szélsőjobboldali, valamint azzal sokszor összefonódó oroszbarát propagandamédia előszeretettel alkalmazza a migráció témakörét politikai céljai elérésére. A témakör alkalmas az európai egység megbontására és az európai választópolgárok kormányaikba és az unió intézményeibe vetett bizalmának megingatására. Az EU felbomlása Oroszország geopolitikai érdeke, a tagállamok egyenként sokkal gyengébb alkupozícióban lennének az ismételt világhatalmi ambíciókat dédelgető Kreml számára. E cél elérése érdekében a Putyin-rezsim a rendelkezésére álló propaganda médiumokat használja fel az oroszbarát és unióellenes pártok támogatására.

Az európai migrációs krízist a szélsőjobboldali és az oroszbarát oldalak előszeretettel kötik össze a terrorizmussal¹⁰, a bűnözéssel és a nyugati világ pusztulásával. Ezzel egyrészt biztonságiasítják a migráció kérdéskörét, másrészt pedig erős kontrasztot teremtenek a jól működőnek, békésnek, erősnek leírt Oroszország és a káoszba fulladó, háborús helyzetben levő és gyenge Nyugat között.¹¹

A propagandamédia számára rengeteg dezinformációs technika áll rendelkezésére. A First Draft News weboldala hét különböző félreinformálásra alkalmas módszert írt össze¹², az alábbi esettanulmányok pedig ezek gyakorlati alkalmazására mutatnak példákat. A skála a komikumtól a

¹⁰ „How pro-Kremlin outlets abuse the tragedy of terror | EU vs Disinformation”, elérés 2017. május 5., <https://euvsdisinfo.eu/how-pro-kremlin-outlets-abuse-the-tragedy-of-terror/>.

¹¹Több információért az orosz információs hadviselés céljairól: Péter Krekó és mtsai., „The Weaponization of Culture: Kremlin’s traditional agenda and the export of values to Central Europe” (Political Capital, 2016), http://www.politicalcapital.hu/wp-content/uploads/PC_reactionary_values_CEE_20160727.pdf.

¹² Claire Wardle, „Fake news. It’s complicated”, *StopFake.org*, 2017. február 25., <http://www.stopfake.org/en/fake-news-it-s-complicated/>.

száz százalékig kitalált történetekig, konspirációs elméletekig terjed. A cikkek tartalma egyes esetekben nem áll kapcsolatban azok címével, a felhasznált fotók lehetnek hamisak, de a rendelkezésre álló információk manipulálása, megtévesztő kontextusba helyezése is meglehetősen gyakran alkalmazott módszer az oroszbarát híroldalakon.

A szélsőjobboldali, valamint az oroszbarát propaganda a migrációval kapcsolatosan az európai hanyatlás mítoszának egyes elképzeléseit erősíti: kulturális háborúról, az integráció lehetetlenségéről beszél, valamint azt a képet népszerűsíti, amely szerint minden egyes menekült közbiztonsági és terrorveszélyt jelent a befogadó országok lakosságára. Ezzel nemzetbiztonsági problémává emeli a migráció jelenségét, keményvonalas bevándorlási politikát népszerűsítve, amelybe akár beletartozhat az EU alapját képező szabad mozgás ellehetetlenítése is.

4. Példaesetek

4.1 Hibás kontextus

A hamis kontextus módszer azért működik, mert az olvasók nem ismerik azokat a háttérinformációkat, amelyek az egyébként valóságon alapuló adatokat megmagyarázzák, kiegészítik. A teljes kép ismeretében a propaganda által sulykolt információk sokkal gyengébb támadási alapot nyújtanak a Nyugat állítólagos elhibázott bevándorlási politikája ellen. A teljes háttér ismerete sokkal árnyaltabb képet nyújt, de ezzel együtt is alapot szolgáltat a migrációról szóló kiegyensúlyozott vitára.

4.1.1 Bűnügyi statisztikák

A magyar dezinformációs Világlátó portál és a Breitbart több esetben is beszámolt a német bűnügyi statisztikákról¹³. A német rendőrség az ország 2016-os bűnügyi statisztikáiról írt jelentéséről a feltételezhetően az orosz titkosszolgálatok segítségével futtatott Hídfő webportál annyit írt le, hogy a 2016-os év során a bűnelkövetéssel vádolt bevándorlók száma 52,6 százalékkal nőtt¹⁴, valamint a cikk megemlíti, hogy hány „migránst” fogadott be az elmúlt években Németország. A szálakat azonban a Hídfő már nem köti össze: a bűncselekménnyel vádolt bevándorlók számának növekedése nem jelenti azt, hogy arányaiban több menekült szegte meg a törvényt, mint korábban.

A bűncselekményekkel vádolt menekültek számának emelkedéséről ír a FAZ beszámolója is.¹⁵ Azt a német belügyminiszter, Thomas De Maizere is elmondta, hogy az adatok felett nem szabad elsiklani. Elismerte, hogy az elkövetők többségében fiatal férfiak, ugyanakkor a német nemzetiségűek körében is magasabb a bűnelkövetők aránya ebben a korcsoportban. Az adatokból kiderül, hogy a menekültek többsége nem követ el bűncselekményeket, az esetek többségében

¹³ Például: „Megugrott a szexuális erőszakok száma Németországban – Vajon mi lehet az oka?”, *Világ Látó Hírmagazin*, 2017. április 24., <http://www.vilaglato.info/megugrott-a-szexualis-eroszakok-szama-nemetorszagban-vajon-mi-lehet-az-oka/>; Chris Tomlinson, „Police Report: Migrant Crime Drastically Increased in 2016”, *Breitbart*, 2017. április 9., <http://www.breitbart.com/london/2017/04/09/german-federal-police-migrant-crime-drastically-increased-2016/>.

¹⁴ hidfo.ru, „Egyre több migráns követ el bűncselekményt Németországban”, *Hídfő*, 2017. április 25., <http://www.hidfo.ru/2017/04/egyre-tobb-migrans-kovet-el-buncselekmenyt-nemetorszagban/>.

¹⁵ „Neue Kriminalstatistik: De Maizièrè weist Pauschalurteile über Flüchtlinge zurück”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 2017. április 24., <http://www.faz.net/aktuell/gesellschaft/kriminalitaet/neue-kriminalstatistik-bayern-ist-das-sicherste-bundesland-14985597.html>.

több bűncselekményt elkövető személyekről van szó. Ezen felül a belügyminiszter kiemelte, hogy az „igazán sebezhető”, mint a sírekek, alulreprezentáltak ebben a csoportban.¹⁶

A rendőrség jelentéséből¹⁷ kiderül, hogy bár az elkövetett bűncselekmények száma összességében 2015-höz képest nőtt 0,7 százalékkal, ha ebből kivonjuk a nemzetközi jogsértéseket, például az illegális határátlépéseket, a bejelentett bűncselekmények száma 0,7 százalékkal csökkent.¹⁸ A „bevándorlók” (menedékkérők, menekültek és illegálisan Németországban tartózkodó személyek) között összesen majdnem 175 ezer gyanúsítottat tartanak számon, nem számítva a nemzetközi jogsértéseket (például a tiltott határátlépést), ez az összes gyanúsított 8,6 százaléka.¹⁹ A Hídfő által idézett 52,7 százalékos emelkedés 2015 és 2016 között a gyanúsítottak számában egyébként pontos, ez azt jelenti, hogy 60200-zal több bevándorlót gyanúsítottak meg egy bűncselekmény elkövetésével 2016-ban mint 2015-ben.²⁰ A propaganda által közvetített kép, miszerint a szexuális indíttatású bűncselekmények száma hatalmasat nőtt, hamis: a bevándorlók által elkövetett bűnesetek jelentős része bolti lopásból és egyéb, többségében nem erőszakos bűncselekményekből tevődik össze.²¹ A bevándorló kategóriába tartozók között a legtöbb bűncselekményt sírekek követték el, magasan ők képezik a legnagyobb csoportot is a menedékkérők között, 2015-ben és 2016-ban is 35 százalék feletti volt a részarányuk.²² A német bűnügyi statiszták által kimutatott 50 százalék feletti növekedés pedig már csak azért sem meglepő, mert hivatalosan 2015-ben kevesebb mint 450 ezren, míg 2016-ban több mint 700 ezren kértek menedékjogot²³ Németországban, így a bevándorlók száma is hasonló arányban nőtt.

Ezek alapján kijelenthető, hogy a Hídfő a valóságon alapuló hírt közölt, és – ahogy azt a német belügyminiszter is elismerte – létező fejleményeket mutatott be. A propagandaoldal azonban nem mutatta meg a teljes képet az olvasónak, amelyek árnyalják az oroszbarát szélsőjobboldal narratíváját. A háború elől menekülők azok, akik alulreprezentáltak a bűnelkövetők között. Ennek a csoportnak a magját inkább azok az integrálatlan fiatal férfiak adják, akiknek nincs reális lehetőségük a németországi tartózkodási engedély megszerzésére.²⁴

¹⁶ Ibid.

¹⁷ „Bericht zur Polizeilichen Kriminalstatistik 2016” (Bundesministerium des Innern, 2017), <http://www.bmi.bund.de/SharedDocs/Pressemitteilungen/DE/2017/04/pks-und-pmk-2016.html>.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

²² „Asyl” (BAMF, 2017), https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Publikationen/Flyer/flyer-schluesselzahlen-asyl-2016.pdf?__blob=publicationFile.

²³ Ibid.

²⁴ „5 things we learned from the latest German national crime report”, 2017. április 24., <https://www.thelocal.de/20170424/5-things-we-learned-from-the-latest-german-national-crime-report>.

Összességében bármennyire is próbálja az oroszbarát propaganda úgy beállítani a helyzetet, mintha Németországban a bevándorlás miatt teljes káosz uralkodna az újonnan érkezettek által elkövetett bűncselekmények miatt²⁵, a valóságban az adatok egyáltalán nem azt mutatják, hogy az ország élehetetlen lenne.²⁶

4.1.2 Svédország a szexuális erőszak „fővárosa”

A Svédországról terjesztett orosz propaganda egyik központi témája a szexuális erőszakkal összefüggő bűncselekmények magas száma, amelyet az oroszbarát híroldalak a svédek „nyitott kapus” bevándorlási politikájának tulajdonítanak.²⁷ Az északi ország fogadja be fejenként a legtöbb menekültet a világon, így könnyű célponttá vált a liberális Nyugat romlását bemutatni vágyó propaganda számára.²⁸

A Gates of Vienna hírportál egy hosszabb cikkben fejtegeti, hogy miért félnek a svéd nők az erőszakos támadásoktól és nemi erőszaktól az országban.²⁹ A szerző – hasonlóan az oroszbarát oldalak nagy többségéhez – kiemeli, hogy a Svédországban elkövetett szexuális bűncselekmények száma a legmagasabb Európában. Az olvasó viszont nem tudja meg az írásból, hogy mi áll ennek a háttérben. A cikk teljesen természetesen kezeli a menekültek és a szexuális bűncselekmények számának emelkedése közötti kapcsolatot is. Hasonlóan tesz a magyar Hídfő portál is, amely beszámol a svéd Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács által közzétett adatokról³⁰. A portál szintén összeköti a migrációt a bűncselekmények számának növekedésével. A magyar kormányparti 888.hu³¹ és az orosz állami propagandaszócso Sputnik International³² is beszámolt ugyanerről a jelenségről, szintén a jól „ismert” statisztikákra alapozva. Itt külön megemlíthető a Muslim Statistics nevű weboldal beszámolója³³, amely kiemeli, hogy az országban 2005-ben 2004-hez képest „elképesztő” 11,7%-kal nőtt a szexuális bűncselekmények száma.

A beszámolók azonban minden esetben figyelmen kívül hagynak olyan körülményeket, amelyek megmagyarázzák a bejelentett svéd szexuális indíttatású támadások magas számát, és közelmúltbeli növekedését. Elsőként érdemes áttekinteni a Hídfő által is hivatkozott Nemzeti

²⁵ „Németország migránsválsága: 2060-ra eltűnik a ma ismert Németország | VilágLátó Hírmagazin”, *Világ Látó Hírmagazin*, 2017. április 28., <http://www.vilaglato.info/nemetorszag-migransvalsaga-2060-ra-eltunik-a-ma-ismert-nemetorszag/>.

²⁶ „»Anything but dramatic«: What experts say about Germany’s latest crime report”, 2017. április 27., <https://www.thelocal.de/20170427/anything-but-dramatic-what-the-new-german-crime-report-really-means>.

²⁷ Matti Huuhtanen, „Swedes scrutinize open-door immigration policy after deadly truck attack”, *chicagotribune.com*, elérés 2017. május 5., <http://www.chicagotribune.com/news/nationworld/ct-sweden-truck-attack-suspect-20170408-story.html>.

²⁸ George Arnett, „Sweden - the OECD’s Highest per Capita Recipient of Asylum Seekers”, *The Guardian*, 2014. december 2., szak. News, <https://www.theguardian.com/news/datablog/2014/dec/02/sweden-oecd-highest-per-capita-asylum-seekers-syria>.

²⁹ Baron Bodissey, „Totalitarian Sweden”, elérés 2017. május 5., <http://gatesofvienna.blogspot.com/2010/09/totalitarian-sweden.html>.

³⁰ hidfo.ru, „Svédország: két év alatt harmincezer nőt ért szexuális zaklatás”, *Hídfő*, 2017. január 12., <http://www.hidfo.ru/2017/01/ket-ev-alatt-harmincezer-sved-not-ert-szexualis-zaklatas/>.

³¹ „Kiderült, hogy miért Svédország a nemi erőszak fellegvára”, *888.hu*, elérés 2017. május 5., <https://888.hu/article-kiderult-hogy-miert-svedorszag-a-nemi-eroszak-fellegvara>.

³² Sputnik, „More Swedish Women Haunted by Fears of Rape”, elérés 2017. május 5., <https://sputniknews.com/europe/201701111049464215-swedish-women-rape-fears/>.

³³ Ingrid Carlqvist és mtsai., „Islamic Sweden is now the world’s second largest rape nation with a 1,472% increase in rapes”, *Muslim Statistics*, 2015. július 3., <https://muslimstatistics.wordpress.com/2015/07/03/islamic-sweden-is-now-the-worlds-second-largest-rape-nation-with-a-1472-increase-in-rapes/>.

Bűnmegelőzési Tanács weboldalát, amelyen külön aloldalt szenteltek a nemzetközi bűnügyi összehasonlítások nehézségének.³⁴ Ez alapján leszögezhető, hogy a bűnügyi statisztikák mérésének nincsenek nemzetközi szabályai. A svédországi számításoknak három fontos különlegessége van: a svéd statisztikákban minden bejelentett esemény bűnügynek számít, akkor is, ha később kiderül, hogy valójában nem történt bűncselekmény; Svédországban – a legtöbb államtól eltérően – egy bizonyos áldozat ellen elkövetett ugyanazon bűncselekmény minden egyes esetben különálló esetként van elkönyvelve; valamint a bűncselekmények elkövetésére tett kísérleteket együtt számolják az elkövetett esetekkel. Ebből a háromból különösen a második érdemel figyelmet a szexuális indíttatású bűnesetek magas számával kapcsolatban: ha egy férj tíz napon keresztül minden nap megerőszakolja feleségét, az Svédországban tíz esetnek számít, míg a legtöbb országban csak egynek.³⁵

A 2005-ben hirtelen megugró számokra is van magyarázat: 2005-ben a svéd kormány megváltoztatta a szexuális erőszak jogi definícióját, ami így sokkal szélesebb lett, mint előtte.³⁶ Ezen felül 2013 után is megfigyelhető egy komolyabb emelkedés a bejelentett szexuális indíttatású bűncselekmények számában, ami szintén annak tulajdonítható, hogy egy törvénymódosítás tovább szélesítette a nemi erőszak kategóriáját.³⁷ Az kétségtelen, hogy a szexuális indíttatású bűncselekmények elszenvedőinek aránya nőtt, főként a városokban, de ebbe a bűnügyi kategóriába egyaránt beletartoznak olyan kevésbé súlyos esetek, mint a magamutogatás és az annál sokkal súlyosabb nemi erőszak is³⁸. A szexuális indíttatású bűncselekményekért elítélt személyek száma 2006 és 2015 között gyakorlatilag alig változott,³⁹ ami azt mutatja, hogy a svéd „nyitott kapus” bevándorláspolitikája nem befolyásolta jelentősen a szexuális bűnelkövetők számát, tehát az újonnan érkezők nem növelték a szexuális indíttatású bűnök elkövetőinek arányát a svéd lakosság körében.

A bevándorlás és a bejelentett bűncselekmények számának kapcsolata nehezen kimutatható, ilyen statisztikát ugyanis utoljára 2005-ben tett közzé a svéd állam, ekkor pedig a jelenlegi bevándorlási hullám még sehol sem volt, de az igaz, hogy akkor a statisztikusok azt találták, hogy a külföldön születettek a svédekhez képest négy és félszer valószínűbb elkövetői a nemi erőszaknak.⁴⁰ 2005 után azonban a svéd kormányok sorra elutasították, hogy a bűnelkövetés és a származási ország összefüggéseiről kutatásokat készíttessenek, ami alapot adhat a spekulációra.

³⁴ „International Comparisons”, text, elérés 2017. május 5., <https://www.bra.se/bra/bra-in-english/home/crime-and-statistics/international-comparisons.html>.

³⁵ „Why Sweden is NOT the »rape capital of the world«”, 2017. február 21., <https://www.thelocal.se/20170221/why-sweden-is-not-the-rape-capital-of-the-world>.

³⁶ Ruth Alexander, „Sweden’s Rape Rate under the Spotlight”, *BBC News*, 2012. szeptember 15., szak. Magazine, <http://www.bbc.com/news/magazine-19592372>.

³⁷ Ibid.

³⁸ „Rape and Sex Offences”, text, elérés 2017. május 5., <https://www.bra.se/bra/bra-in-english/home/crime-and-statistics/rape-and-sex-offences.html>.

³⁹ Ibid.

⁴⁰ „What Is the Truth about Crime and Immigration in Sweden?”, *National Review*, elérés 2017. május 5., <http://www.nationalreview.com/article/445237/sweden-crime-rates-statistics-immigration-trump-fox-news>.

Összességében kijelenthető, hogy Svédország semmiképpen sem Európa „szexuális erőszak fővárosa.” A tény, hogy Európában Svédországban a legmagasabb a bejelentett szexuális indíttatású bűncselekmények száma, statisztikai okokkal és jogi lépésekkel magyarázható, míg a feltételezett kapocs a bevándorlás és a számok emelkedése között nem igazolható.

4.2 Félrevezető tartalom

A félrevezető információk lényege, hogy rendelkezésre álló tényeket a dezinformációs oldalak olyan módon tálalják, hogy az alkalmas legyen egy bizonyos ügy átértelmezésére, alternatív keretbe helyezésére. Ez az egyik módszer, amelyen keresztül például alá lehet támasztani a szélsőjobboldali pártok bevándorláspolitikáját, és tökéletesen alkalmas arra is, hogy a jelenlegi európai rendszer alapjait, például a schengeni egyezményt vagy a személyek szabad mozgását, hiteltelenítse.

4.2.1 A keményvonalas bevándorláspolitikai és a határellenőrzések

Az EU bevándorláspárti politikáját gyakran ostromozza a propagandamédia, igyekeznek azt a képet keltetni, hogy az Unió igazi célja, hogy bevonzza a bevándorlókat, amivel a nemzetállamok megszüntetése Brüsszel célja.

A Világlátó⁴¹ egy európai parlamenti „jelentésből”⁴² (valójában határozatból) vezeti le ezt az elméletet, és kapcsolja össze a migrációt a terrorizmussal. A cikkíró szerint az unió védelmet adna a bevándorlóknak, kiterjesztené a menekültek fogalmát a gazdasági menekültekre is, és legális „migránsútvonalakat” jelölne ki az embercsempészet elleni harc részeként. A portál szót ejt az Európai Határvédelmi Ügynökség (Frontex) egy jelentéséről is⁴³, amely elismeri, hogy a menekülthullámmal terroristák is beszivároghattak Európába. A Breitbart ez utóbbival már sokkal részletesebben foglalkozik⁴⁴, a Frontexre hivatkozva szerintük „megdöbbentő mennyiségű” terrorista érkezett Európába, a szerző pedig ez alapján támogatja Nigel Farage véleményét, miszerint a szabad mozgás lehetősége növeli a terrorveszélyt.

Bár a Világlátó cikke nem említi meg, hogy melyik határozatra gondol, több mint valószínű, hogy az Európai Parlament április 5-i migrációról szóló szövegét tálalta félrevezetően. Az unió tagállamainak nemzetközi köteleessége védelmet adnia a menekülteknek, amit a határozat is említ, de szó sincs arról, hogy a menekültek fogalmát kitejesztenék a gazdasági menekültekre. Az Európa Parlament valóban be szeretné szűkíteni az embercsempészek mozgásterét, amit leginkább úgy érne el, hogy az unió határain kívül – például a menedékkérők származási országaiban – vizsgálná, hogy egy adott személy jogosult-e nemzetközi védelemre. A gazdasági bevándorlókat pedig nem

⁴¹ „Frontex: a bevándorlók között vegyülnek el a terroristák”, *Világ Látó Hírmagazin*, 2017. április 9., <http://www.vilaglato.info/frontex-a-bevandorlok-kozott-vegyulnek-el-a-terroristak-%e2%80%a2-hirmagazin-eu/>.

⁴² „Addressing refugee and migrant movements: the role of EU external action - P8_TA-PROV(2017)0124”, elérés 2017. május 5., <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0124+0+DOC+XML+V0//EN&language=EN>.

⁴³ „Annual Risk Analysis for 2016” (Frontex, 2016), http://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annula_Risk_Analysis_2016.pdf.

⁴⁴ Donna Rachel Edmunds, „EU Border Agency: 1.8m+ Illegal Migrants in 2015, ‘Staggering’ Number Of Jihadis”, *Breitbart*, 2016. április 6., <http://www.breitbart.com/london/2016/04/06/eu-border-agency-1-8m-illegal-immigrants-2015-staggering-number-jihadis/>.

menekültként ismerné el az EP, hanem az Európai Kék Kártya⁴⁵ rendszer erősítésére törekszik. A Kék Kártya csak azon nem uniós állampolgároknak jelent lehetőséget, akik képzettek és a kártya igénylése előtt már kaptak egy munkaaajánlatot. Ezen felül az Európai Parlament szövege kiemeli az úgynevezett „körkörös migráció” jelentőségét, amely alapvetően az időszakos foglalkoztatásra épül, aminek lejártával a bevándorló visszatér származási országába. Ez a „vendégmunkás” rendszer népszerű volt az unióban a 70-es, 80-as években, a körkösséget azonban a tagállamok megszakították különböző korlátozások bevezetésével, ezzel arra készítetve a bevándorlókat, hogy a tartós letelepedés lehetőségét válasszák.⁴⁶ Spanyolországba például 1991-ig szabadon járhattak a marokkói állampolgárok vendégmunkásként, de a vízumkötelezettség bevezetése arra készítette a korábbi vendégmunkásokat, hogy letelepedjenek és áthozzák családjaikat, ezzel pedig a marokkói lakosság 700 ezer fősnél is nagyobbra duzzadt az országban.⁴⁷ Az Európai Parlament határozata tehát nem a tömeges bevándorlást támogatja, hanem annak megfelelő kezelésére nyújt javaslatokat.

A Világlátó és a Breitbart által is bemutatott Frontex jelentés pedig valóban beismeri, hogy a menekültválság során Európába érkezett menedékkérőkkel együtt terroristák, az ISIS-hez csatlakozott külföldi harcosok is érkeztek az unió területére. A Breitbart által idézett „megdöbentő” mennyiségű terrorista azonban nem az Európába érkezettekre, hanem az Európából a közel-keleti terrorszervezethez csatlakozó jihadista harcosok számára vonatkozott. A propaganda állításaival ellentétben nem a belső határok hiánya okozza a valós problémát, hanem a külső határok védelmének fogyatékosai. A külső határok védelmére a Frontex jelentése szerint a 2015-ös év folyamán nem volt megfelelő kapacitása az Uniónak, Görögországban ráadásul a megszorító intézkedések miatt nem is volt megfelelő mennyiségű ember a menedékkérők teljes körű regisztrációjára és az átvilágításuk elvégzésére. A Breitbart és a Világlátó elmulasztotta megemlíteni, hogy a Frontex jelentésében szerepel minden lépés, amelyet az EU a helyzet javítása érdekében hozott, ráadásul az ügynökség terrorizmus megelőzésére tett javaslatai sem a belső határok visszaállítására koncentráltak, hanem például a fegyvercsempészet megállítására.

Ez alapján tehát jogos az uniót azzal hibáztatni, hogy nem volt felkészülve a migrációs válsághelyzetre és a problémákat hosszú hónapokon át nem tudta megoldani, amit kihasználhattak akár az Unióba visszatérő dzsihadista harcosok is. Az álhírek azonban hamis információk segítségével nagyobbak állítják be a problémát, mint amekkora, ráadásul úgy mutatják be az eseményeket, mintha az uniós intézmények csak még több embert hívnának az EU-ba, és a terrorizmus ellen is tétlenek lennének, pedig ennek éppen az ellenkezője igaz.

Megvizsgálva az Európai Unió a válság kirobbanása óta tett migrációval kapcsolatos lépéseit, szintén az látszik, hogy az EU legkevésbé sem az illegális bevándorlók bevonására, sokkal inkább az érkezők számának csökkentésére koncentrált.⁴⁸ A válság kezdete óta az Unió felállított egy Uniós Határőrséget, amely partiőrséggént is funkcionál, és aminek feladatai közé tartozik – többek között

⁴⁵ Több információ a Kék Kártyáról: „EU Blue Card Network - EU Blue Card eligibility and conditions”, elérés 2017. május 5., <https://www.apply.eu/BlueCard/>.

⁴⁶ „Myths of Migration: Much of What We Think We Know Is Wrong”, *SPIEGEL ONLINE*, elérés 2017. május 5., <http://www.spiegel.de/international/world/eight-myths-about-migration-and-refugees-explained-a-1138053.html>.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ „A European Agenda on Migration: State of Play March 2017” (European Union, 2017), https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/20170302_eam_state_of_play_en.pdf.

– a líbiai partiőrség kiképzése és a velük való együttműködés, hogy az ottani hatóságok megállíthassák a líbiai partokat elhagyó bevándorlókat.⁴⁹ Többek között ennek az együttműködésnek az eredménye az, hogy 2017 májusában a líbiai partiőrség – olasz kollégáik közreműködésével – visszafordítottak egy 500 menedékkérőt szállító hajót.⁵⁰ Természetesen egy sikeres akcióból még nem lehet messzemenő következtetéseket levonni, de az észak-afrikai ország hatóságainak kiképzése és a velük való együttműködés idővel akár jelentős eredményeket is felmutathat az Olaszország felé elinduló menedékkérők számának mérséklésében.

Az Unió ezen felül dolgozik egy közös „biztonságos országok” lista elkészítésén is, ami megkönnyíti a listán szereplő országokból érkezők menedékkérelmeinek elbírálását és a sikertelen menedékkérők hazaküldését.⁵¹ Az uniós vezetők döntöttek arról is, hogy migrációs partnerségi megállapodásokat kötnek olyan harmadik országokkal, amelyekből a menedékkérők származnak vagy amelyekben átutaznak, ennek pedig része lenne az, hogy a harmadik államok megkönnyítik az uniós tagállamok által kiutasított állampolgárok visszavételét.⁵² A kiutasításokkal kapcsolatban a legnagyobb lépést az Afganisztánnal megkötött egyezség jelenti, ennek következtében például Németország is megkezdte a menedékjogot nem kapott afgán állampolgárok hazatelepítését.⁵³ További intézkedés ezen a területen az Uniós Hazatelepítési Akcióterv, amely az elutasított menedékkérők mielőbbi deportálása érdekében tenné hatékonyabbá a tagállamok ezirányú politikáit, valamint a terv ajánlásai között szerepel, hogy a tagállamok tartsák fogságban azokat az elutasított menedékkérőket, akik jelét mutatják annak, hogy csalással vagy erőszakkal megpróbálnák kikerülni a hazatoloncolást.⁵⁴

Az Európai Unió Törökországgal kötött migrációs megegyezése sikeresen csökkentette a Görögországba érkező illegális bevándorlók számát⁵⁵, sőt, az EU vezetői támogatták a balkáni útvonal lezárását is⁵⁶, ezek közül mindkét lépés nyilvánvalóan az illegális bevándorlás csökkentésére irányult, és elnyerték az emberi jogi szervezetek éles kritikáit is.⁵⁷

Ezen felül az Uniós vezetés olyan programokat indított a származási és tranzitországokban, amelyek a helyi lakosság életkörülményeinek javítását célozza, így csökkentve az Európába indulni

⁴⁹ „European Border and Coast Guard Agency launches today”, elérés 2017. május 5., <http://frontex.europa.eu/news/european-border-and-coast-guard-agency-launches-today-CHIYAp>.

⁵⁰ Dezső András, „Ötszáz migránst küldött vissza a tengeren az olasz parti őrség”, 2017. május 11., http://index.hu/kulfold/2017/05/11/otszaz_migranst_kuldott_vissza_a_tengeren_az_olasz_parti_orseg/.

⁵¹ „Asylum: EU list of safe countries of origin to replace national lists in 3 years”, *News | European Parliament*, elérés 2017. május 5., <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20160707IPR36205/asylum-eu-list-of-safe-countries-of-origin-to-replace-national-lists-in-3-years>.

⁵² „A European Agenda on Migration: State of Play March 2017”.

⁵³ „Germany departs rejected Afghan asylum seekers”, elérés 2017. május 5., <http://www.aljazeera.com/news/2016/12/germany-deports-afghan-asylum-seekers-161215103512214.html>.

⁵⁴ „European Agenda on Migration: Commission presents new measures for an efficient and credible EU return policy”, elérés 2017. május 5., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-350_en.htm.

⁵⁵ „Malta PM wants Turkey-style migrant deals with other Med countries”, *EURACTIV.com*, 2017. január 13., <http://www.euractiv.com/section/global-europe/news/malta-pm-wants-turkey-style-migrant-deals-with-other-med-countries/>.

⁵⁶ „EU summit set to close the Balkan route to migrants”, *EURACTIV.com*, 2016. március 7., <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/eu-summit-set-to-close-the-balkan-route-to-migrants/>.

⁵⁷ „EU-Turkey Deal: A shameful stain on the collective conscience of Europe”, elérés 2017. május 5., <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2017/03/eu-turkey-deal-a-shameful-stain-on-the-collective-conscience-of-europe/>.

szándékozók számát.⁵⁸ E programok része és az EU általános célja pedig már a migrációs válság kezdete óta az embercsempészet ellehetetlenítése, egyrészt az üzleti modelljük kiüresítésével⁵⁹ – ehhez tartozik a származási országok társadalmi-gazdasági környezetének javítása és a legális migrációs utak kibővítése –, másrészt pedig a már említett Frontex műveleteinek segítségével.⁶⁰

Az Európai Unió ráadásul nehezen hibáztatható a tagállamok hibáiért. Ezek közé tartozik az Unió által „átterelési megközelítésnek” hívott gyakorlata, amely során egy-egy tagállam szimplán átengedte a területén a menedékkérőket, ahogy tette ezt Magyarország is.⁶¹ Ez ellen a gyakorlat ellen az Európai Bizottság már nagyon korán felszólalt, és a tagállamokat ennek leállítására kérte.⁶² A Bizottság ráadásul annak sem látta akadályát, hogy – az egyébként a Frontex szerint is leterhelt – Görögországra is ismét vonatkozzanak a dublini szabályok, és Németország visszaküldje a dél-európai országba az ott regisztrált menedékkérőket.⁶³ Az Unió ráadásul komoly erőfeszítéseket tesz azért, hogy a harmadik országok visszafogadják az elutasított menedékkérőket, és tagállamai hatékonyabbá tegyék a deportálásokat. Ez azért is kiemelten fontos, mert például a 2016. decemberi berlini terrortámadás elkövetője, Anis Amri, kétszer is deportálásnak nézett elébe, de először sikerült Olaszországból Németországba távoznia, majd a tunéziai hatóságok együttműködésének hiányában és a német hatóságok hibái miatt sikerült elkövetnie a támadást a karácsonyi vásáron.⁶⁴

Szó sincs tehát „nyitott kapus” és liberális bevándorláspolitikáról az Európai Unió esetében, az oroszbarát propagandaoldalak mindössze félrevezető információkkal és uniós dokumentumok félreértelmezésével próbálják meggyőzni erről olvasótáborukat. Az EU intézkedései alapján elmondható, a közösség célja a bevándorlás lehető legkisebb mértékre csökkentése anélkül, hogy az Unió bármilyen nemzetközi kötelességét is megszegné.

⁵⁸ „Malta Declaration by the members of the European Council on the external aspects of migration: addressing the Central Mediterranean route - Consilium”, elérés 2017. május 5., <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/01/03-malta-declaration/>.

⁵⁹ „Commission announces New Migration Partnership Framework: reinforced cooperation with third countries to better manage migration”, elérés 2017. május 5., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-2072_en.htm.

⁶⁰ „A European Agenda on Migration: State of Play March 2017”.

⁶¹ „Bus fleet in Hungary carries defiant migrants to Austria; exhaustion, jubilation at border”, *Star Tribune*, elérés 2017. május 5., <http://www.startribune.com/refugees-on-train-police-in-2nd-day-of-standoff-in-hungary/324309801/>.

⁶² „Implementing the European Agenda on Migration: Progress on Priority Actions”, elérés 2017. május 5., http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-271_en.htm.

⁶³ „Commission accepts that Germany sends migrants back to Greece”, *EURACTIV.com*, 2016. szeptember 6., <http://www.euractiv.com/section/justice-home-affairs/news/commission-accepts-that-germany-sends-migrants-back-to-greece/>.

⁶⁴ Kate Connolly, „Anis Amri: From Young Drifter to Europe’s Most Wanted Man”, *The Guardian*, 2016. december 23., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/23/anis-amri-from-young-drifter-to-europes-most-wanted-man>.

4.3 Kitalált tartalom

A kitalált tartalmak száz százalékban hamisak, kifejezett céljuk az emberek megtévesztése és a károkozás. Ez a módszer tökéletesen alkalmas arra, hogy az Európai Unió létjogosultságát kérdőre vonja és a főáramú vezető politikáját a propagandaoldalak egy külföldi hatalomhoz, személyhez köthessék.

4.3.1 A német kormány előre tudott a menekülthullámról

A Világlátó nevű propagandaportál egy cikke kijelenti, hogy „Merkelről lehull a lepel!”⁶⁵ A szerző egy történetet közöl a „lengyel családról”, akik vettek egy bajorországi házat, hogy később hotellé alakítsák. A német kormány pedig állítólag már akkor tudta, hogy felgyújthatják majd az ingatlant, amikor ott még nem is voltak bevándorlók, ezért kényszerítették a tulajdonosokat arra, hogy nagyon szigorú tűzbiztonsági előírások alapján végezzék az épület felújítását. A német kormány a konspirációs elmélet szerint 2011 óta aktívan nagy házakat keresett a menekültek elszállásolására. A „honnan tudhatta előre a német kormány azt, hogy menekülthullám érkezik majd Európába?” kérdésre a cikk csak egy sejtelmes „Soros migránsokat segítő térképét”⁶⁶ ábrázoló képet töltött fel válaszként. A „családot” 2014 környékén kereste meg a német bevándorlási hivatal egy vételi ajánlattal, de végül csak akkor adták el a lengyelek az épületet, mikor már befogadták az ingatlan környéki faluba a menekülteket, ekkor pedig az már nem ért sokat, mert senkinek sem akart ingatlant venni a faluban. A közvélemény Németországban hevesen ellenezte a menekültek befogadását, de mivel ott 1200 eurós büntetés jár „gyűlöletbeszédért”, a német állampolgárok inkább csöndben maradnak és elfogadják ami történik – állítja a Világlátó.

A cikk egyébként egy a korábban már említett Gates of Vienna⁶⁷ portálról származó írás magyar fordítása. Ebből az írásból kiderül az is, hogy az említett „falú” régen kedvelt turistacélpont volt, de a „migránsok” betelepítése óta a gyönyörű környék „szemétdombbá” változott, ami az egész „muszlim országgá” változó Németországra igaz: mára ott a lopások, a vandalizmus és a szemét váltak a normává.

A történet teljes kitaláció, semmilyen bizonyítékot nem szolgáltat arra, hogy a német kormány 2011-től menekülteknek vásárolt volna ingatlanokat. A történet úgy magyarázza meg a 2011-es dátumot, hogy a felújítás ekkor történhetett, bár ez nem derül ki teljesen az írásból, és az előre megjósolt menekültszállások ellen elkövetett gyűjtogatások miatt várta el a német állam, hogy a hotel nagyon szigorú tűzvédelmi előírásoknak feleljen meg.⁶⁸ A szigorú tűzvédelmi előírások ezzel ellentétben minden európai hotelre igazak, hiszen egy tűz esetén emberek százainak élete foroghat veszélyben. Ezen felül a történetet lehetetlen bármilyen módon is megerősíteni, hiszen még az sem derül ki, hogy melyik a csodás környékből „szemétdombbá” változott faluról van szó benne.

⁶⁵ „Ezt mindenkinek tudnia kell! Merkelről lehullt a lepel! Óriási botrány van kirobbanóban! | VilágLátó Hírmagazin”, *Világ Látó Hírmagazin*, 2017. április 23., <http://www.vilaglato.info/ezt-mindenkinek-tudnia-kell-merkelrol-lehullt-a-lepel-oriasi-botran-y-van-kirobbanoban/>.

⁶⁶ „Transborder Map 2012”, 2012, http://www.noborder.org/images/transborder_map_front.jpg.

⁶⁷ „Advance Requisition of Bavarian “Refugee” Housing — Starting in 2011 | Gates of Vienna”, elérés 2017. május 5., <http://gatesofvienna.net/2017/01/advance-requisition-of-bavarian-refugee-housing-starting-in-2011/>.

⁶⁸ Uo.

A konspirációs elmélet arra alapozhat, hogy a német kormány a menekültválság közepén valóban bérelt hotelszobákat, egész hoteleket a menekültek elszállásolására, ami ellen valóban tüntettek helyi lakosok.⁶⁹ Az viszont határozottan kitalált történet, hogy a német kormány 2011 óta ingatlanokat vásárolt volna a menekülteknek, a hotelek bérlését valószínűleg épp az előre nem látott számú menedékkérő érkezése tette szükségessé. A turizmus pedig nem „virágzott” annyira a menedékkérők érkezése előtt, az oda érkezők kevesebb éjszakát töltöttek a bajor faluvilág hoteljeiben, mint korábban.⁷⁰ Ezen felül pedig semmilyen bizonyíték nincs arra sem, hogy Bajorország bármely területén elértéktelenedtek volna az ingatlanok a menekültek érkezése után, az egyébként menekültek ezreit befogadó Münchenben például 2014 óta gyakorlatilag folyamatosan emelkednek az ingatlanárak.⁷¹

4.3.2 Soros György a menekültválság mögött

Soros György az oroszbarát oldalak szerint nem csak a szír polgárháború kirobbantója,⁷² amelyet a Nyílt Társadalom Alapítványon (OSF) keresztül finanszírozott szervezetein segítségével vitt véghez, hanem a migrációs válságot irányító filantróp is, aki a nemzetállamok közötti határokat készül lebontani. Soros bevándorlókat támogató tevékenységére a legfőbb bizonyíték az OSF egyik állítólagosan támogatott szervezete, a Welcome to Europe által osztott „migráns kézikönyv”, amelyet a Sky News egy riportere talált 2015-ben. A Zero Hedge cikkének állítása szerint Soros ezt a tevékenységet profitjainak növelése érdekében végzi, Európát gazdasági és társadalmi káoszba taszítaná és azon nyereszkedne. A konspirációs elmélet alapján Soros György másik célja a nemzetállamok megdöntése és a helyükön egy globális kormányzati struktúra létrehozatala.

Soros György egy másik propagandaoldal állításai szerint pedig az „olvasztótégely” elvet vallja, ami a nemzetek megszűnését, egybeolvadását jelenti.⁷³ Az üzletember állítólag a bevándorlók betelepítésén keresztül szeretné elérni, hogy felbomoljanak a nemzetállamok, és létrejöjjön az Európai Egyesült Államok. Soros György pedig az általa pénzelt civil szervezeteken keresztül szervezi a bevándorlást, egy cikk szerint például a Frontex hivatalos nyilatkozatban ismerte el, hogy az ilyen szervezetek segítik az embercsempészeket.⁷⁴ Az amerikai filantrópnak pedig éppen azért van útjában Magyarország, mert azon keresztül vezet a bevándorlók számára a legrövidebb út Európába.

A propagandaoldalak tehát összeállítanak egy olyan képet Soros Györgyről, miszerint hol gazdasági érdekből, hol a nemzetállamok iránti utálata miatt akarja bevándorlók millióit telepíteni Európába. A Zero Hedge által emlegetett kézikönyv azonban nem köthető az OSF-hez, és ahogy egy az azt osztogató aktivista a Sky Newsnak elmondta, az mindössze segíti a menedékkérőket abban, hogy biztonságosan megtehessék az útjukat, de ennek hiányában is ugyanúgy elindulnának Európa

⁶⁹ „Welcome to Germany: Inside the Bavarian refugee hotel”, elérés 2017. május 5., <http://www.aljazeera.com/indepth/features/2016/09/germany-bavarian-refugee-hotel-160906102358425.html>.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ „Immobilienpreise im Süden Deutschlands: Kein Ende der Preissteigerung in Sicht”, elérés 2017. május 5., <https://www.drklein.de/immobilienpreise-im-sueden-deutschlands-kein-ende-der-preissteigerung-in-sicht.html>.

⁷² „How George Soros Is Playing Both Ends Of The Syrian Refugee Chaos”, *MintPress News*, 2016. január 15., <http://www.mintpressnews.com/212798-2/212798/>.

⁷³ VilágLátó, „Soros: „Magyarország a legerősebb akadály a tervem eléréséhez!” Az is kiderült, miért!”, *Magyar Közösség*, 2017. május 8., <https://magyarkozosseg.net/soros-magyarorszag-a-legerosebb-akadaly-a-tervem-eleresehez-az-is-kiderult-miert/>.

⁷⁴ Ibid.

felé.⁷⁵ Arra nincs semmilyen bizonyíték, hogy az írást osztogató Welcome to Europe nevű szervezet kapott volna pénzt a Nyílt Társadalom Alapítványtól. A cikkíró pedig azt sem tudja igazolni, hogy Soros György Európa gazdaságának bedöntésével építené ki az általa állítólag preferált globális kormányzati struktúrát, hiszen a nagy gazdasági válságokra az európai válasz a történelem során a nacionalista pártok felé fordulás, a protekcionista gazdaságpolitika és a nemzetállamok bezárkózása volt, egy gazdasági válság kirobbantása tehát meglehetősen kontraproduktív vállalkozás lenne.

Célja elérése érdekében Soros György az oroszbarát oldalak szerint a szervezeteit használja fel, erre pedig jó bizonyíték a Frontex nyilatkozata, miszerint az NGO-k tényleg segítenek az embercsempészeknek. Ez a kijelentés azonban szintén ferdtítés: az európai határügynökség csak annyit mondott, hogy a tevékenységük biztatja az embercsempészeket, hogy „még több a hajózásra alkalmatlan hajót indítsanak” Olaszországba.⁷⁶

Soros György maga ráadásul hét pontban szedte össze saját migrációs elképzeléseit, amelyek egyáltalán nem az illegális migráció ösztönzését, hanem annak visszaszorítását célozzák.⁷⁷ Ezen felül a propaganda által a globális kormányzást a migráció promotálásán keresztül bevezetni kényszerülő Soros maga írja le, hogy a kötelező kvóta ötletét elveti, az szerinte a befogadó ország és a menekültek számára sem kedvező⁷⁸, így viszont nehezen vádolható a globális kormányzás bevezetésével, hiszen ő maga a befogadásról hozott döntés jogát a tagállamoknál hagyná. Soros fő, az illegális migráció megállítására törekvő pontjai a következők:⁷⁹

1. Az Uniónak közvetlenül a frontországokból kellene menekülteket befogadnia, és ha vállalná akár csak évente 300 ezer menekült befogadását, akkor a valódi menedékkérők elég jónak tekintenék esélyeiket ahhoz, hogy ne induljanak el illegális útvonalakon. Az Európába érkezés kizárná a legális bebocsátás lehetőségét.
2. Az EU-nak vissza kell szereznie az uralmat határai felett, mert a védelem hiányosságaiból eredő kaotikus jelenetek elidegenítik a közvéleményt.
3. Az uniós országoknak közös határvédelmi, menedékkérelmek-elbírálási és menekült-áthelyezési folyamatokat kellene bevezetnie, mert ez eltántorítaná a menekülteket az Európán belüli vándorlástól.
4. Az Uniónak munkahelyteremtési programokat kellene finanszíroznia az afrikai országokban, ezzel csökkentve a migrációs kedvet.
5. Soros György elutasítja a kötelező kvótákat, mert azok olyan országokra kényszeríti rá őket, akik nem akarják befogadni őket és a bevándorlóknak is ott kellene élnie, ahol nem akarnak.⁸⁰ Ez az egy kitétel önmagában is megdönti a propagandaoldalak állításait, miszerint a bevándorlók betelepítésével Soros egy Európai Egyesült Államokat hozna

⁷⁵ „Sky Finds »Handbook« For EU-Bound Migrants”, *Sky News*, elérés 2017. május 5., <http://news.sky.com/story/sky-finds-handbook-for-eu-bound-migrants-10346437>.

⁷⁶ Patrick Wintour, „NGO Rescues off Libya Encourage Traffickers, Says EU Borders Chief”, *The Guardian*, 2017. február 27., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/2017/feb/27/ngo-rescues-off-libya-encourage-traffickers-eu-borders-chief>.

⁷⁷ George Soros, „Saving Refugees to Save Europe”, *Project Syndicate*, 2016. szeptember 12., <https://www.project-syndicate.org/commentary/comprehensive-european-refugee-plan-by-george-soros-2016-09>.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ George Soros, „Bringing Europe’s Migration Crisis Under Control”, *Project Syndicate*, 2016. április 10., <https://www.project-syndicate.org/commentary/surge-funding-european-refugee-crisis-by-george-soros-2016-04>.

létre, hiszen ez még az orosz propaganda világában is úgy kellene hogy működjön, hogy az amerikai üzletembernek támogatnia kellene, hogy minden uniós tagországba érkezzenek „migránsok”.

Ahogy látható, ezek a lépések egyáltalán nem a tömeges bevándorlás elősegítéséről szólnak, hanem a bevándorlás viszonyainak rendezését célozzák. Amennyiben az Unió hajlandó lenne közvetlenül a frontországokból menekülteket befogadni, nemcsak menedékkérők lennének kevésbé motiváltak a drága és hosszú út megtételére Európa felé, de maga az EU is az amerikaihoz hasonló átvilágításokkal szűrhetné ki a terroristákat a jelentkezők közül. Ez a módszer az Egyesült Államokban kifejezetten eredményes: 2001. szeptember 11. óta 750 ezer menekültet helyeztek át az Államokba, ebből pedig egyetlen egyet sem vettek őrizetbe terrorcselekmények vádjával.⁸¹ Ahogy arról már volt szó, a Frontex maga emelte ki, hogy az Unióba belépő menedékkérők ellenőrzése gyakorlatilag lehetetlen, így Soros György javaslata éppen előnyére válna az EU-nak.

5. A „Lisa-ügy”: álhírek és aktív intézkedések

Az úgynevezett „Lisa-ügyben” egy 13 éves orosz-német gyökerekkel rendelkező lány eltűnt több mint egy napra. Mikor Lisa előkerült, a rendőröknek azt állította, hogy három közel-keleti férfi megerőszakolta és megverte, majd csak 30 óra múlva engedték el.⁸² Ezt a történetet először egy orosz televízióadó tette közzé, ahol beszámoltak arról is, hogy a rendőrség nem hajlandó nyomozni az esetben, hanem meggyőzték Lisát, hogy mondja azt, ő csábította el azokat a férfiakat.⁸³ A valóságban azonban az esetben a hatóságok nyomozni kezdtek, de ez nem volt elég Szergej Lavrov orosz külügyminiszternek: egy sajtótájékoztatón azt mondta, „nyilvánvaló, hogy a lány nem önként tűnt el harminc órára”⁸⁴, és reményét fejezte ki, hogy az ügyet „nem söprik majd a szőnyeg alá”.⁸⁵ Lavrov külön kiemelte, hogy reméli, a „migrációs problémák” nem vezetnek oda, hogy „a valóságot lefedik a politikai korrektséggel”.⁸⁶ Lisa végül a rendőrök és családja jelenlétében bevallotta, hogy az egész történetet kitalálta, valószínűleg egy 19 éves fiúbarátjánál töltötte a kérdéses időt.⁸⁷

⁸¹ Alex Altman, „This Is How the Syrian Refugee Screening Process Works”, *Time*, elérés 2017. május 5., <http://time.com/4116619/syrian-refugees-screening-process/>.

⁸² Andreas Rinke és Paul Carrel, „German-Russian ties feel Cold War-style chill over rape case”, *Reuters*, 2016. február 1., <http://www.reuters.com/article/us-germany-russia-idUSKCN0VA310>.

⁸³ *Австрия временно приостанавливает действие Шенгенского соглашения из-за случаев насилия в Германии. Новости. Первый канал*, elérés 2017. május 8., https://www.1tv.ru/news/2016-01-16/3330-avstriya_vremenno_priostanavlivaet_deystvie_shengenskogo_soglasheniya_iz_za_sluchaev_nasiliya_v_germanii.

⁸⁴ Damien McGuinness, „Russia Steps into Berlin »Rape« Storm Claiming German Cover-Up”, *BBC News*, 2016. január 27., szak. Inside Europe Blog, <http://www.bbc.com/news/blogs-eu-35413134>.

⁸⁵ Deutsche Welle (www.dw.com), „Russia wants explanation over Germany’s handling of »teen rape« case”, *DW.COM*, elérés 2017. május 8., <http://www.dw.com/en/russia-wants-explanation-over-germanys-handling-of-teen-rape-case/a-19005535>.

⁸⁶ Deutsche Welle (www.dw.com), „Russia wants explanation over Germany’s handling of »teen rape« case”, *DW.COM*, elérés 2017. május 8., <http://www.dw.com/en/russia-wants-explanation-over-germanys-handling-of-teen-rape-case/a-19005535>.

⁸⁷ Adam Withnall, „Russian-German girl »admits making up« claim she was raped by refugees in Berlin”, *The Independent*, 2016. január 31., <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/russian-german-girl-admits-making-up-claim-she-was-raped-by-refugees-in-berlin-a6845256.html>.

Miután a rendőrség részletesen ismertette a valódi eseményeket, az orosz propagandamédia nem módosította a Lisa-ügyről szóló cikkeit, és nem is törölték azokat az internetről.⁸⁸

Az orosz állami televízióadó jelentése hatalmas gyorsasággal terjedt el, az orosz propagandaadókon keresztül egészen a főáramú médiáig és az ezt követő közösségimédia-kampány pedig mobilizálta a németországi orosz kisebbséget és a német szélsőjobboldalt is. Ennek az akciónak a hatására Merkel- és bevándorlásellenes tüntetéseket szerveztek a német kancellária és több városban a menedékkérők otthonai elé,⁸⁹ ráadásul még napokkal azután is voltak megmozdulások, hogy a nemi erőszakol történetét cáfolták.⁹⁰ Az oroszbarát adók inkább továbbra is azt állították, hogy a német hatóságok el akarják tussolni az esetet,⁹¹ tehát gyakorlatilag folyamatosan erőltették Lavrov álláspontját.

Az eset jó példa az orosz titkosszolgálatok részvételére a propaganda terjesztésében. A szovjet időkben a Munkáspárt Központi Bizottságának Nemzetközi Osztálya vagy a KGB adhatott engedélyt a „hamisítványok” terjesztésére, amely funkciókat ma a Kreml, illetve az orosz titkosszolgálatok, az FSZB és az SZVR végzi – írja Yehven Fedchenko, egy az orosz „aktív intézkedésekről” írt elemzésében.⁹² A szerző idézi Ladislav Bittmant, a cseh titkosszolgálattól disszidált ügynököt, aki szerint a hírhamisítások már a szovjet időkben is a közvélemény befolyásolásának céljával születtek. Ez egybeesik a német hírszerzés vezetőjének, Hans-Georg Maassennek a véleményével, aki azt nyilatkozta az ügygel kapcsolatban, hogy a Kreml „igyekszik befolyásolni a közvéleményt és a döntéshozói folyamatokat”, mert „ebben az évben parlamenti választások lesznek” Németországban.⁹³ Oroszország érdeke kétség nélkül az Európai Unió meggyengítése, e cél elérésében pedig leginkább a német kancellár, Angela Merkel tudja megakadályozni. A migráció témája pedig – ahogy a legtöbb nemzetet – Németországot is erősen megosztja,⁹⁴ ezt pedig Oroszország épp az ilyen aktív intézkedések segítségével tudja kihasználni. A Newsweek egy korábbi ellenzéki képviselőt, Ilja Ponomarevet idézi: az újság szerint Putyin vezérkari főnöke, Alexej Gromov felelős az állami propaganda koordinációjáért, ő hívja be a moszkvai főáramú médiumok főszerkesztőit eligazításra, az általa kiadott parancsok pedig olyanok, mintha azokat a hadseregben adnák ki.⁹⁵

Ez a központi szervezés lehet a magyarázat arra, hogy Szergej Lavrov orosz külügyminiszter miért állt bele ilyen látványosan az ügybe. Az természetes, hogy egy külügyminiszter figyelemmel kíséri az állampolgárait érintő ügyeket külföldön, de az ritka, hogy magas rangú politikusok folyamatban

⁸⁸ Jakub Janda, „The Lisa Case: STRATCOM Lessons for European states” (Federal Academy for Security Policy, 2016), https://www.baks.bund.de/sites/baks010/files/working_paper_2016_11.pdf.

⁸⁹ McGuinness, „Russia Steps into Berlin »Rape« Storm Claiming German Cover-Up”.

⁹⁰ Janda, „The Lisa Case: STRATCOM Lessons for European states”.

⁹¹ Origo, „Megtalálta Putyin német ügynökeit”, <http://www.origo.hu/>, elérés 2017. május 8., <http://www.origo.hu/nagyvilag/20160421-haromszazan-varnak-putyin-utasitasara-nemetszagban.html>.

⁹² Yehven Fedchenko, „Kremlin Propaganda: Soviet Active Measures by Other Means”, *StopFake.org*, 2016. március 21., <http://www.stopfake.org/en/kremlin-propaganda-soviet-active-measures-by-other-means/>.

⁹³ Stefan Wagstyl, „German politics: Russia’s next target?”, *Financial Times*, elérés 2017. május 8., <https://www.ft.com/content/31a5758c-e3d8-11e6-9645-c9357a75844a>.

⁹⁴ Konstantin Richter, „Germany’s Refugee Crisis Has Left It as Bitterly Divided as Donald Trump’s America”, *The Guardian*, 2016. április 1., szak. Opinion, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/apr/01/germany-refugee-crisis-invited-into-my-home-welcoming-spirit-divided>.

⁹⁵ Bill Powell, „Pushing the Kremlin Line”, *Newsweek*, 2014. május 20., <http://www.newsweek.com/2014/05/30/pushing-kremlin-line-251587.html>.

lévő bűnügyi nyomozásokat kommentáljanak, annak eredményeit kétségbe vonják. Lavrov célja valószínűleg nem volt más, mint olajat önteni a tűzre és – legfőképp – csökkenteni a Merkelbe, illetve a német hatóságokba vetett állampolgári bizalmat. Vlagyimir Putyin maga beszélt arról, hogy az információ mára olyan fegyverré vált, amely segít a közvélemény befolyásolásában⁹⁶, ehhez pedig keresve sem lehet jobb témát találni a bevándorlásnál. Az orosz intézkedés kontextusához hozzátartozik, hogy mindössze fél hónappal a Lisa-ügy kirobbanása előtt rázta meg Németországot a kölni – valóban megtörtént – szilveszteri botrány, amikor több mint ezer nőt bántalmaztak szexuálisan főleg külföldi háttérű személyek⁹⁷, ami Merkel népszerűségének mélypontjához vezetett.⁹⁸ Valószínűleg éppen ez készítette az orosz titkosszolgálatokat ennek az aktív intézkedésnek a véghezvitelére, hiszen ezt a népszerűségcsökkenést lehetett megfelelően kihasználni az oroszokkal szimpatizáló és akkoriban folyamatosan erősödő Alternatíva Németországnak (AfD) megsegítésére, a 2016-os tartományi választások előtt.⁹⁹ Az AfD pedig – természetesen nem kifejezetten emiatt az egy eset miatt – komoly sikereket ért el a 2016-os németországi tartományi választásokon.¹⁰⁰ Bár az Alternatíva Németországnak jelenleg folyamatosan veszít népszerűségéből,¹⁰¹ nem elképzelhető, hogy az orosz titkosszolgálat a 2017-es német parlamenti választáson is aktív intézkedésekkel támogatja majd a főellenség Merkel ellen induló oroszbarát erőket.

6. Viták az álhírek elleni küzdelemről

6.1 Jogi megoldás

Egy lehetséges megoldási javaslat az álhírek megfékezésére, azok vélt vagy valós terjesztőinek ellehetetlenítése, a hírek megosztásának tiltása valamilyen formában. Moldáviában 2015 áprilisában az emberek 40 százaléka orosz forrásból kapott híreket. A moldáv adók jelentős része Oroszországban készített tartalmakat vetít újra a moldáv nézőknek, ez pedig a népesség oroszbarát álláspontjának folyamatos erősödéséhez vezetett.¹⁰² A problémát a kormány úgy oldotta volna meg, hogy előírja, a műsorok mekkora részét lenne kötelező helyben elkészíteni. Ez a kritikusok szerint szűkítette volna a szerkesztői szabadságot és a szólásszabadságot is¹⁰³, a törvénytervezetet

⁹⁶ Fedchenko, „Kremlin Propaganda”.

⁹⁷ Rick Noack, „The emerging facts about the mass sexual assault in Cologne that has left Germany shocked”, *The Independent*, 2016. július 11., <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/cologne-new-years-eve-mass-sex-attacks-leaked-document-a7130476.html>.

⁹⁸ Philip Oltermann, „Deadly Attack on German Soil Is Worst Fear for Angela Merkel”, *The Guardian*, 2016. december 20., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/2016/dec/20/angela-merkel-supporters-fears-berlin-attack>.

⁹⁹ Jon Stone, „Germany’s right-wing anti-immigration party has surged to new high on the back of the refugee crisis”, *The Independent*, 2016. január 13., <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/germanys-right-wing-afd-party-surges-to-new-high-as-concern-of-refugee-rises-a6810726.html>.

¹⁰⁰ Alberto Nardelli, „German Elections: AfD’s Remarkable Gains Don’t Tell the Whole Story”, *The Guardian*, 2016. március 14., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/datablog/2016/mar/14/german-election-afd-gain-remarkable-cdu-angela-merkel>.

¹⁰¹ Emily Tamkin, „Germany’s Far-Right Party Hits New Low in Polls”, *Foreign Policy*, elérés 2017. május 8., <https://foreignpolicy.com/2017/02/23/germanys-far-right-party-hits-new-low-in-polls/>.

¹⁰² „Who really rules the airwaves in Moldova?”, *StopFake.org*, 2016. április 2., <http://www.stopfake.org/en/who-really-rules-the-airwaves-in-moldova/>.

¹⁰³ „Restrictions on foreign broadcasters in Moldova breach international standards on media freedom, OSCE Representative says | OSCE”, elérés 2017. május 9., <http://www.osce.org/fom/253346>.

pedig – eredeti formájában – végül nem fogadták el. Szakértők az esettel kapcsolatban azzal érveltek, hogy az orosz propaganda ellen „jó minőségű programokkal” kell küzdeni, bár ilyeneket nem könnyű gyártani a jelenlegi moldáv helyzetben.¹⁰⁴

Hasonló eset nem csak Kelet-Európában fordult már elő, hasonló történt Kaliforniában is, ahol a Demokrata képviselő Ed Chau nyújtott be egy törvényt a kaliforniai képviselőháznak, amely gyakorlatilag illegálissá tette volna azt, ha valaki valamit, ami befolyásolhatja a választásokat, tévesen közöl.¹⁰⁵ Ez lett volna a demokrata képviselő válasza a 2016-os amerikai elnökválasztások „álhírbotrányára”.¹⁰⁶ Az Electronic Frontier Foundation elemzése rámutat arra a tényre, hogy „rossz törvényekkel” nem lehet megoldani az álhírek problémáját.¹⁰⁷

Csehország más irányba indult el. Egy nemzetbiztonsági auditban megfogalmazott javaslat alapján a cseh kormány felállított egy egységet a belügyminisztériumon belül, a Terrorizmus és Hibrid Fenyegetések Elleni Központot, amely a dezinformációs kampányokat belbiztonsági kihívásként azonosította.¹⁰⁸ A központ nem rendészeti szervként működik, nincs hatásköre a médiatartalmak cenzúrázására vagy eltávolítására, egyedül a „a súlyos dezinformációs ügyekről való tájékoztatásra, valamint szakértői vélemények biztosítására a nyilvánosság és a kormányzati intézmények számára”.¹⁰⁹ Szlovákiában felállítottak egy egységet a rendőrségen a kiberbűnözéssel foglalkozó osztályon belül az álhírek és a propaganda elleni küzdelemre¹¹⁰, valamint a közelmúltban a belügyminisztériumon belül is létrehoztak egy hasonló csapatot.¹¹¹ Radovan Bránik szlovák belbiztonsági szakértő szerint azonban a masszív orosz propaganda ellen dolgozó emberek száma túl alacsony, a probléma megoldásához „komplexebb” megközelítésre és intézményi hálóra van szükség.¹¹² Ezen felül az sem világos, hogy a rendőrség milyen jogi alapon tudna fellépni az álhírek, a hamisítványok és az azokat terjesztők ellen.¹¹³

Az Európai Unió szintén felállított egy propagandafigyelő központot, az East StratCom Task Force-t (StratCom) a „stratégiai kommunikációs kampányok” proaktív szervezésének és a „pozitív EU narratíva” népszerűsítésének céljával.¹¹⁴ Ezen felül a szervezet tényellenőrzést és

¹⁰⁴ „Who really rules the airwaves in Moldova?”

¹⁰⁵ Dave Maass, „California Bill To Ban “Fake News” Would Be Disastrous for Political Speech”, *Electronic Frontier Foundation*, 2017. március 27., <https://www.eff.org/deeplinks/2017/03/california-bill-ban-fake-news-would-be-disastrous-political-speech>.

¹⁰⁶ Olivia Solon, „Facebook’s Failure: Did Fake News and Polarized Politics Get Trump Elected?”, *The Guardian*, 2016. november 10., szak. Technology, <https://www.theguardian.com/technology/2016/nov/10/facebook-fake-news-election-conspiracy-theories>.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ „Centre Against Terrorism and Hybrid Threats - Terrorizmus a mēkké cíle”, elérés 2017. május 19., <http://www.mvcr.cz/cthh/clanek/centre-against-terrorism-and-hybrid-threats.aspx>.

¹⁰⁹ Uo.

¹¹⁰ Botos Tamás, „A szlovák rendőrség 12 szakértőt alkalmaz az álhírek, dezinformációk, és az orosz propaganda terjedése ellen”, *444*, 2017. március 22., <https://444.hu/2017/03/22/a-szlovak-rendorseg-12-szakertot-alkalmaz-az-ahirek-dezinformaciok-es-az-orosz-propaganda-terjedese-ellen>.

¹¹¹ „Szlovákia az orosz propaganda egyik fontos célországa”, *ujszo.com*, 2017. március 21., <http://ujszo.com/online/kozelet/2017/03/21/szlovakia-az-orosz-propaganda-egyik-fontos-celorszaga>.

¹¹² Uo.

¹¹³ Uo.

¹¹⁴ „Questions and Answers about the East StratCom Task Force - eeas - European Commission”, *eeas*, elérés 2017. május 19., https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/2116/Questions-and-Answers-about-the-East-StratCom-Task-Force.

propagandaelemzést is végez.¹¹⁵ A probléma – a cseh és a szlovák példához hasonlóan – az, hogy az egységnek kevés tagja van, és a költségvetése mindössze 800 000 euró, amelyet az uniós költségvetés más területeiről kellett átcsoportosítani a StratComhoz, mivel az európai parlamenti képviselők leszavazták egy módosítást, amely 800 000 euró pluszforrást biztosított volna az EU Külügyi Szolgálatának.¹¹⁶ Az EP-képviselők később elfogadtak egy határozatot, amely szerint a StratComot meg kellene erősíteni, és többet kellene tenni a tájékozottság javítása, az oktatás és az információs műveltség fejlesztésének területein¹¹⁷, ami azt mutatja, hogy az EP-képviselők hozzáállása és tájékozottsága ezen témakörön belül a jó irányba változik. Ennek ellenére egyelőre kézzelfogható fejlődés nem tapasztalható a határozatban megfogalmazott célok tekintetében, annak elfogadása óta.

A tény, hogy a fentebb említett próbálkozások mind 2015 és 2017 között indultak, mutatja, hogy az EU-n belüli és kívüli államok is csak nemrégiben ismerték fel a hibrid fenyegetések jelentette veszélyeket, annak ellenére, hogy az orosz hadsereg vezérkari főnöke, Valery Gerasimov már 2013-ban gyakorlatilag bejelentette Oroszország szándékát a dezinformáció katonai eszközként való felhasználására,¹¹⁸ és jelenleg is úgy néz ki, hogy nincs még meg a politikai akarat a szükséges anyagi- és humán erőforrás biztosítására. A Brexit-kampány és az amerikai elnökválasztás megmutatta, hogy a hamis információ terjedése kihatással lehet a választók döntéseire, ennek következtében az álhírek jól használhatók az EU-ellenes politikai erők politikájának és céljainak támogatására. Ezért az Európai Uniónak és tagállamainak el kellene köteleznie magukat saját biztonságuk megerősítése mellett azzal, hogy elegendő erőforrást szánnak az oroszbarát propaganda elleni fellépésre. Ha az EU intézményei tényleg azt gondolják, hogy Oroszország veszélyt jelent az Unióra, muszáj volna minél előbb jelentősen felhívni a propagandaellenes tevékenységekre szánt költségvetést.

A tiltás helyett a megfelelő megoldást jogilag a gyűlöletbeszéd elleni szabályok és azok bíróságokon való kikényszerítése jelentheti, az ilyen rendelkezések pedig a rendvédelmi szervek számára is jogalapot biztosíthatnak a fellépésre. Mivel az oroszbarát médiumok gyakran különböző csoportok, nemzetek elleni gyűlöletkeltésre alapozzák tevékenységüket, ezért az álhírgyárak saját maguk kínálják fel ezt a lehetőséget a törvényhozás és az igazságszolgáltatás számára.

6.2 Önszabályozás, civil kezdeményezések

A fentiek felül létre kell hozni közös platformokat az adott közegben működő médiumoknak saját maguk szabályozására. Ezen fórumokon részt vehetnének a médiaóriások, mint a Google vagy a Facebook, a helyi tartalomszolgáltatók és a vállalatok, hirdetőik is. Az önszabályozás célja, hogy a médiavállalatok elvágják az álhíreket terjesztő oldalak pénzügyi forrásait azzal, hogy nem

¹¹⁵ Uo.

¹¹⁶ Daniel Boffey és Jennifer Rankin, „EU Escalates Its Campaign against Russian Propaganda”, *The Guardian*, 2017. január 23., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/2017/jan/23/eu-escalates-campaign-russian-propaganda>.

¹¹⁷ „MEPs sound alarm on anti-EU propaganda from Russia and Islamist terrorist groups | European Parliament”, *News | European Parliament*, elérés 2017. május 19., <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20161118IPR51718/meps-sound-alarm-on-anti-eu-propaganda-from-russia-and-islamist-terrorist-groups>.

¹¹⁸ Fedchenko, „Kremlin Propaganda”.

reklámoznak ilyen weblapokon vagy nem szolgáltatnak reklámfelületet nekik – a Google és a Facebook például már tett is lépéseket ennek érdekében.¹¹⁹

Egy szlovák internetmarketing ügynökséghez, a NetSuccesshez is kötődik egy hasonló kezdeményezés, amelynek célja a dezinformációkat, álhíreket terjesztő oldalak reklámbevételeinek csökkentése. A civil-üzleti projekt lényegében az ügynökség ügyfeleinek üzleti imázsát károsító híroldalak szűri ki.¹²⁰ A szlovák cég olyan webhelyekre koncentrál, amelyek tartalma nem ütközik törvénybe. A kezdeményezés elindítói összeállítottak egy feketelistát a kérdéses oldalakról, amely egy plugin segítségével akadályozza az ügyfelek hirdetéseinek megjelenését. Az ügynökség által kiválogatott szakértők, köztük egyetemi tanárok, politológusok, médiszakemberek, hozzák létre a feketelistát egy teljesen nyilvános, előre lefektetett értékelési kritériumok mentén kialakított folyamaton keresztül.¹²¹ A szlovák hirdetési ügynökségek egy része csatlakozott az akcióhoz, így eddig közel 100 ezer kampányban használták fel a feketelistát.¹²²

Litvániában a Facebook önkéntes szűrését vállalta magára civilek egy csoportja. Az önmagukat „elfeknek” nevező informális internetes sereg Oroszország híres „trollhadserégének” ellensúlyaként jött létre. A kezdeményezés kidolgozója, Ricardas Savukynas az AP hírügynökségnek azt mondta, észrevette, hogy szokatlanul sok Facebook-csoport terjesztett orosz propagandát Litvániában, ez készítette az elfek elindítására.¹²³ A csoport felügyeli a közösségi médiát, jelenti a hamis felhasználónéven regisztráltakat, valamint Savukynas saját blogot is vezet a szovjet nosztalgia és a konspirációs elméletek megcáfolására. Az elfek természetesen csak egy apró szeletét képezik a litván propagandaellenes műveleteknek, de a Facebookon oroszbarát híreket terjesztő hamis felhasználók kiszűrésében tudnak eredményeket felmutatni.

6.3 A Facebook „hamis hír” szűrője

A közelmúlt egyik legnagyobb hamis hírek ellen indított kezdeményezése a Facebookhoz kötődik.¹²⁴ A cég bizonyos felhasználói jelzései alapján hamisnak titulált híreket független tényellenőrző cégeknek vizsgálatra küldi, majd ha azok megerősítik, hogy az írás hamis tényeket tartalmaz, akkor azt a Facebook „harmadik felek által vitatott” jelzéssel közli.¹²⁵ A Facebook állítása szerint ezek a tartalmak később – a közösségi oldal algoritmusainak segítségével – ritkábban fognak megjelenni a felhasználók idővonalán.¹²⁶ Ez a rendszer egyelőre kísérleti szakaszban van, a képeket, videókat és a személyes blogokról származó tartalmakat még nem is kísérik figyelemmel,

¹¹⁹ Nick Wingfield, Isaac Mike és Katie Benner, „Google and Facebook Take Aim at Fake News Sites”, *The New York Times*, 2016. november 14., <https://www.nytimes.com/2016/11/15/technology/google-will-ban-websites-that-host-fake-news-from-using-its-ad-service.html>.

¹²⁰ NetSuccess, „konspiratori.sk”, elérés 2017. május 11., <https://www.konspiratori.sk/>.

¹²¹ NetSuccess, „konspiratori.sk”.

¹²² NetSuccess, „konspiratori.sk”.

¹²³ „Lithuanian »elves« combat Russian influence online”, *AP News*, elérés 2017. május 11., <https://apnews.com/27ce7f001bde4ccb9415ce4a0de74af1/lithuanian-elves-combat-russian-influence-online>.

¹²⁴ Olivia Solon és Julia Carrie Wong, „Facebook’s Plan to Tackle Fake News Raises Questions over Limitations”, *The Guardian*, 2016. december 16., szak. Technology, <https://www.theguardian.com/technology/2016/dec/16/facebook-fake-news-system-problems-fact-checking>.

¹²⁵ Amber Jamieson Olivia Solon in San Francisco, „Facebook to Begin Flagging Fake News in Response to Mounting Criticism”, *The Guardian*, 2016. december 15., szak. Technology, <https://www.theguardian.com/technology/2016/dec/15/facebook-flag-fake-news-fact-check>.

¹²⁶ Amar Toor, „Facebook launches fake news filter in France”, *The Verge*, 2017. február 6., <https://www.theverge.com/2017/2/6/14520172/facebook-fake-news-filter-france-election>.

de a Facebook azt ígéri, a kezdeti szakasz után átgondolják és tökéletesítik a rendszer működését.¹²⁷

A kezdeményezés különösen annak fényében jelentőségteljes, hogy az amerikai elnökválasztás utolsó hónapjaiban Facebookon a „hamis hírek” több interakciót váltottak ki a felhasználókból, mint a főáramú média hírei.¹²⁸ Egy közös Ipsos és BuzzFeed felmérés ezen felül arra jutott, hogy a Facebookot legfőbb hírforrásuknak tekintők 83 százaléka gondolta pontosnak a felmérésben szereplő álhíreket.¹²⁹ Ezen felül a Facebookon az ember minél többet kattint a saját világnézetével egyező hírekre, annál több ilyen tartalom kerül a falára,¹³⁰ így előfordul, hogy a közösségi médiában egy felhasználó szinte nem is hall más nézőpontokról.¹³¹

A Facebook és egyéb médiaóriások az Európai Unióval együttműködésben alkottak meg egy működési szabályzatot az illegális gyűlöletbeszéd kezelésére.¹³² A számítástechnikai cégek beleegyeztek, hogy az Európai Bizottsággal és a tagállamokkal közösen dolgoznak az „illegális gyűlöletbeszéd legyőzésén”, és ígéretet tettek arra, hogy 24 órán belül megvizsgálják a gyűlöletbeszéd miatt megjelölt bejegyzéseket és szükség esetén megteszik a megfelelő lépéseket. Ezen felül a médiaóriások vállalták a civil szervezetekkel való együttműködést és a tagállamokból származó „megbízható tudósítókkal” azért, hogy „segítsenek a magas minőségű megjelölések létrehozatalában”.¹³³ A Facebook az amerikai elnökválasztás előtti időszakban az álhírek terjedésében betöltött szerepére való tekintettel úgy döntött, hogy 2017 elején működésbe lépteti hírszűrő programját Németországban¹³⁴ és Franciaországban¹³⁵, tehát két kulcsfontosságú EU-tagállamban, amelyekben 2017 során választásokat bonyolítanak le.

Önmagában a hamisnak talált tartalmak megjelölése és a cáfolatot tartalmazó link csatolása nem feltétlenül vezet eredményre, a Facebooknak legalább egy rövid, könnyen érthető indoklást is mellékelnie kellene a jelzés mellett, ezzel esetlegesen arra készítetve az olvasókat, hogy ne csak az álhírt, de az annak cáfolatát tartalmazó cikket is elolvassák.

6.4 Tényellenőrző oldalak

Angol nyelven tényellenőrző oldalak sokasága elérhető¹³⁶, kisebb országokban, helyi nyelveken azonban már sokkal kevesebb példát találunk ilyen tevékenységekre. Ezek az oldalak politikusok kijelentéseit, cikkek tartalmát ellenőrzik, és megírják, mennyire egyeznek meg azok a valósággal. Az ilyen tevékenységre specializálódott szervezetekre nagy szükség lenne az álhírek elleni harcban,

¹²⁷ Olivia Solon és Julia Carrie Wong, „Facebook’s Plan to Tackle Fake News Raises Questions over Limitations”, *The Guardian*, 2016. december 16., szak. Technology,

<https://www.theguardian.com/technology/2016/dec/16/facebook-fake-news-system-problems-fact-checking>.

¹²⁸ Silverman, „This Analysis Shows How Viral Fake Election News Stories Outperformed Real News On Facebook”.

¹²⁹ Craig Silverman és Jeremy Singer-Vine, „Most Americans Who See Fake News Believe It, New Survey Says”, *BuzzFeed*, elérés 2017. május 5., <https://www.buzzfeed.com/craigsilverman/fake-news-survey>.

¹³⁰ Solon, „Facebook’s Failure”.

¹³¹ További információért lásd: ATV, „Heti Napló Sváby Andrással 1. rész - 2017.04.30.”, *ATV.hu*, elérés 2017. május 5., <http://www.atv.hu/video/video-20170501-heti-naplo-svaby-andrassal-1-resz-2017-04-30>.

¹³² „Code of Conduct on Countering Illegal Hate Speech Online” (European Commission, 2016), http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/hate_speech_code_of_conduct_en.pdf.

¹³³ Uo.

¹³⁴ „Facebook to Roll out Fake News Tools in Germany”, *BBC News*, 2017. január 15., szak. Business, <http://www.bbc.com/news/business-38631847>.

¹³⁵ Toor, „Facebook launches fake news filter in France”.

¹³⁶ Például: „Fact-checking U.S. politics”, *PolitiFact*, elérés 2017. május 5., <http://www.politifact.com/truth-o-meter/>.

ezért fontos, hogy a tényellenőrző oldalak megfelelő anyagi forrásokhoz jussanak, és a tartalmaik az európai tagállamok hivatalos nyelvein is elérhetőek legyenek. A Washington Post egy összefoglaló cikke alapján megállapítható, hogy a tényellenőrzés alkalmas a dezinformáció kijavítására a választók körében, főleg ha a vizsgált állítást egy „közjük való”, tehát az adott személy által támogatott párt politikusa mondta. A Post által összegyűjtött kutatások azt is kimutatták, hogy különösen a negatív tartalmú állítások cáfolásakor hatott igazán az emberekre a tényellenőrzés.¹³⁷ Ezek alapján az ilyen webportálok írásait a közösségi médiumok hírszűrői is felhasználhatnák az álhírek megjelölésére.

Amennyiben az álhírek rövid cáfolatát a Facebook nem köti össze a hamis híreket jelző rendszerével, lehetséges, hogy a közösségi oldal látogatóinak jelentős része semmilyen formában nem találkozik az adott álhírt megdöntő bizonyítékokkal és a tényellenőrzők munkájával, így pedig lehetetlen feladattá válik meggyőzni egy olvasót az álhír valótlanágáról. Egy kutatás ugyanis azt találta, hogy az álhíroldalak és a tényellenőrző oldalak Facebook-közönsége szinte teljesen elválik, ráadásul Facebookon a hamis hírek könnyebben is terjednek a cáfolataiknál – ellentétben a Google keresővel, ami éppen az utóbbi típust részesíti előnyben.¹³⁸ Ebből következően kevés az esély, hogy önmagában egy álhír megjelölése eredményre vezetne, a célközönség meggyőzését viszont segíthetné az, ha találkozna egy-egy hamis hír rövid cáfolatával is.

6.5 Wikipedia – Wikitribune

A Wikipedia alapítójának, Jimmy Walesnek, ötlete egy a hivatásos újságírók és önkéntesek együttműködésén alapuló, teljesen ingyenes online portál, a Wikitribune¹³⁹ elindítása. Ennek célja az, hogy hála ingyenességének és a reklámok nélkülözésének, nem kellene „kattintásvadász” címeteket, tartalmakat közölniük. Ezzel a modellel problémák is felvetődnek, például az, hogy nehéz a fizetett újságírókat és a fizetetlen önkénteseket egy szinten kezelni. Az ötlet, hogy az újságírói munka alapját fizetetlen önkénteseknek kéne végezni, a hivatásos újságírók munkáját is alááshatja.¹⁴⁰ Jimmy Wales tíz újságíróval szeretne a „világ híreiről” írni, ami soványnak tűnik egy ekkora témakör lefedésére.¹⁴¹ Az is problémát okozhat, hogy az újságíróknak kellene felülvizsgálni az önkéntesek javaslatait, ami szintén rengeteg időt elvehet tőlük, de ha a Wikitribune nem is váltja be a hozzáfűzött reményeket, megtaníthatja az önkénteseket arra, hogy újságíróként gondolkodjanak.¹⁴²

¹³⁷ „Sometimes political fact-checking works. Sometimes it doesn't. Here's what can make the difference.”, *Washington Post*, elérés 2017. május 5., <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2015/06/03/sometimes-political-fact-checking-works-sometimes-it-doesnt-heres-what-can-make-the-difference/>.

¹³⁸ Liliana Bounegru és mtsai., „A Field Guide to Fake News” (Public Data Lab, 2017), <https://fakenews.publicdatalab.org/download/SAMPLE-field-guide-to-fake-news.pdf>.

¹³⁹ További információért lásd: „WikiTribune”, *WikiTribune*, elérés 2017. május 5., <https://www.wikitribune.com>.

¹⁴⁰ Adrienne LaFrance, „The Problem With WikiTribune”, *The Atlantic*, 2017. április 25., <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/04/wikipedia-the-newspaper/524211/>.

¹⁴¹ *Ibid.*

¹⁴² *Ibid.*

6.6 A mainstream média szerepe

A főáramú sajtóorgánumok gyakran mozognak ugyanabban a keretben, mint az álhíroldalak. A főáramú híroldalak sokszor foglalkoznak a terrorizmus és a bevándorlás kapcsolatával¹⁴³ és az Európai Unió állítólagos „nyitott kapuk politikájával”.¹⁴⁴ Az EU ezzel szemben már a migrációs válság korai szakaszában a külső határok védelmének erősítésére és az embercsempészet elleni küzdelemre helyezte a hangsúlyt¹⁴⁵, ezen felül a Törökország és az Európai Unió közötti menekültügyi egyezmény éppen az illegálisan Európába érkezőket büntette, mivel Törökországból alapvetően azon szír menekülteket telepítik át az Unióba, akik nem próbáltak meg illegálisan annak területére lépni.¹⁴⁶ Ezekről a szigorító intézkedésekről a főáramú médiumok azonban ritkán számolnak be.

Az Európai Bizottság tervei között szerepel az illegális migrációt ösztönző körülmények visszaszorítása, a külső határ védelme, a líbiai partiőrség erősítése a Földközi-tengeren érkező menekülthullám megfékezésére és a török megegyezéshez hasonló szerződések megkötése egyéb harmadik államokkal.¹⁴⁷ A főáramú médiának tehát nemcsak a menekültekre, mint személyekre, hanem a migrációra mint szakpolitikai területre is nagyobb figyelmet kellene fordítania és teljes körűen bemutatni a bevándorlással kapcsolatos uniós és tagállami kezdeményezéseket, amelyek alapján láthatóvá válhatna, hogy a szélsőjobboldali és orosz propaganda által támadott „liberális” bevándorláspolitikai aligha létezik abban a formában, ahogy a propagandában felfestik.

6.7 Terrorizmus és felelősség

A főáramú médiának ezen felül a terrorizmus problémájára is nagyobb figyelmet kellene fordítania. Önmagában nem elég leírni, hogy a menekültek nem terroristák, a médiafogyasztókkal több információt lehetne megosztani a terrorellenes intézkedések lehetséges irányairól. A menekülthullám – ahogy a már említett Frontex jelentés is leírja – lehetőséget adott arra terroristáknak, Szíriában harcoló uniós állampolgároknak, hogy az Európai Unió területére lépjenek, de a terrortámadások elkövetőinek döntő többsége az unióban született és ott is radikalizálódott.

Ebből az okból érdemelnének kiemelt figyelmet a deradikalizációs programok¹⁴⁸, amelyek a terrorizmus megelőzésének egyik alapköveként szolgálhatnak. Az ilyen deradikalizációs törekvéseket nehezíti, hogy a radikalizáció folyamatáról a kutatók sem tudnak sokat mondani, nincs előre meghatározott „menetrend”, amely mentén valaki szélsőségesé válik.¹⁴⁹ A főáramú médiumok mégis kiemelhetnek egyes sikeresnek mondható kezdeményezéseket. Egy ezek közül a deradikalizáció témakörében az „aarhusi program”. Ennek lényege, hogy az állampolgárok a

¹⁴³ Például: „Confronting the Terrorist/Refugee Narrative”, elérés 2017. május 5., <http://www.europenowjournal.org/2017/01/31/confronting-the-terroristrefugee-narrative/>.

¹⁴⁴ Például: http://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/tiz_nap_maradt_az_eu_megmentesere.610934.html/amp

¹⁴⁵ „Delivering on migration” (European Commission), elérés 2017. május 5., https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/2-years-on-migration_en.pdf.

¹⁴⁶ Kamal Ahmed, „Migrant Crisis: EU-Turkey Deal Comes into Effect”, *BBC News*, 2016. március 20., szak. Europe, <http://www.bbc.com/news/world-europe-35854413>.

¹⁴⁷ „Taking action on the Central Mediterranean route” (European Commission, 2017), https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/malta-migration-summit_feb2017.pdf.

¹⁴⁸ „Confronting the Terrorist/Refugee Narrative”, elérés 2017. május 5., <http://www.europenowjournal.org/2017/01/31/confronting-the-terroristrefugee-narrative/>.

¹⁴⁹ Ibid.

számukra elérhető forróvonalon jelenthetik, ha valaki szerintük radikalizálódik. A bejelentés után a rendőrség megvizsgálja, valóban erről van-e szó. Ha igen, akkor a radikalizálódó személyt összekötik egy mentorral, aki utána beszélgetéssel, segítségnyújtással igyekszik visszatéríteni mentoráltját a helyes útra. A dán megközelítés lényege tehát a párbeszéd és az aarhusi rendőrség kapcsolatba lépett annak a mecsetnek a vezetőivel is, amelyhez a legtöbb a városból Szíriába távozó muszlim kötődött. Az eredmények egyelőre azt mutatják, hogy ez a megközelítés működik, a városból az ISIS-hez csatlakozók száma szinte nullára csökkent, ugyanakkor a módszer kritikusai szerint a program eredményességére tudományos bizonyíték egyelőre nincs.¹⁵⁰

A főáramú média szintén gyakran foglalkozik az európai politikusok migrációellenes szóhasználatával¹⁵¹, ritkán beszélnek azonban arról, hogy a jelenségnek van egy biztonságpolitikai vetülete is: a keményvonalas bevándorlóellenes és legfőképp muszlimellenes üzenetek – mint Orbán Viktor magyar miniszterelnök iszlámellenes szólamai¹⁵² – segítik a szélsőséges iszlamista szervezeteket a toborzásban, mivel így valóban a muszlim világ és a Nyugat harcaként tudják beállítani tevékenységüket.¹⁵³

A terrorizmussal kapcsolatos témakörök közé a főáramú média bevonhatja az európai titkosszolgálatok működésének, együttműködésének kérdéskörét.¹⁵⁴ A terrorelhárító szolgálatok hibáira nagyon kevés interneten elérhető cikk világít rá, pedig a francia titkosszolgálatok több támadást is megakadályozhattak volna, ha a radikalizálódottak elkönyvelt személyek megfigyelése megoldottabb.¹⁵⁵

6.8 A hírszűrők és a témakör átértelmezésének hatása

A mainstream média az említett témakörök segítségével új keretbe helyezheti a migrációról és a terrorizmusról szóló vitát, amin keresztül már akár az európai integráció erősítését is a problémák megoldásának egy lehetőségeként lehet feltüntetni, például az uniós hírszerző szolgálatok együttműködésének szorgalmazása kapcsán. A hamis híreket megszűrni próbáló kezdeményezések és a migráció témaköréről szóló párbeszéd átkeretezése segítségével az álhírek befolyása visszaszorítható, így pedig az államilag irányított orosz propaganda lényegesen kevésbé lenne alkalmas a bevándorlás felhasználására az orosz érdekek kiszolgálása érdekében.

¹⁵⁰ „How Denmark is trying to subvert the call to terror”, *Star Tribune*, elérés 2017. május 5., <http://www.startribune.com/how-denmark-is-trying-to-subvert-the-call-to-terror/388563371/>.

¹⁵¹ Például: „Hungarian Prime Minister Says Migrants Are »Poison« and »Not Needed«”, *The Guardian*, 2016. július 27., szak. World news, <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/26/hungarian-prime-minister-viktor-orban-praises-donald-trump>.

¹⁵² „Hungary’s prime minister has banned »Islamisation«”, *The Independent*, 2016. április 28., <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungarian-prime-minister-viktor-orban-bans-islamisation-a7005401.html>.

¹⁵³ Jennifer Williams, „Trump’s »Muslim ban« is a huge gift to ISIS”, *Vox*, 2017. január 29., <https://www.vox.com/world/2017/1/29/14426892/trump-muslim-immigration-refugee-ban-isis-terrorism>.

¹⁵⁴ „Juncker warms to the idea of an EU intelligence agency”, *EURACTIV.com*, 2016. március 23., <http://www.euractiv.com/section/global-europe/news/juncker-warms-to-the-idea-of-an-eu-intelligence-agency/>.

¹⁵⁵ Leela Jacinto, „How France Can Fix its Homegrown Terror Problem”, *Foreign Policy*, 2016., <http://foreignpolicy.com/2015/06/27/can-france-fix-its-homegrown-terror-problem-lyon-yassin-sahli/>.

6.9. Az oktatás mindig a legjobb megoldás

A fent említett lehetőségek ellenére, ahogy Peter Pomerantsev mondja, létfontosságú, hogy az olvasók felismerjék az álhíreket anélkül, hogy hírszűrőkre kellene támaszkodni.¹⁵⁶ Ez manapság különösen fontos, mivel a szülők nem feltétlenül tudják megtanítani gyerekeiket a valós és a hamis hírek megkülönböztetésére, ami annak lehet a következménye, hogy az előző generáció még megbízható papíralapú forrásokból tájékozódott egy olyan korban, amikor az álhírgyártás még bonyolult folyamat volt.¹⁵⁷

Egy a Stanford által végzett felmérés kimutatta, hogy a mai fiatalok „digitális őslakosok”, ami azt jelenti, hogy híreiket többségében az internetről szerzik, ennek ellenére a többségük nem tudja megkülönböztetni a tényt a dezinformációtól, a támogatott tartalmat a valódi hírtől.¹⁵⁸ Ennek hatására a Stanford kutatói elkezdtek dolgozni egy iskolai tanterv fejlesztésén a tanárok közreműködésével, hogy javítsák a diákok ismereteit az interneten fellelhető információk felmérésével kapcsolatosan.¹⁵⁹ A Gazdasági Együttműködési és Fejlődési Szervezet (OECD) oktatási igazgatója, Andreas Schleicher, szintén arra jutott, hogy az iskoláknak segíteniük a diákoknak megérteni az online világot.¹⁶⁰ Ennek eredményeképp az OECD javasolta egy kompetenciafelmérés bevezetését, mely a fiatalok elemző és kritikai képességeit mérné¹⁶¹, beleértve a hamis és valós információk közötti különbségtétel képességét is.¹⁶²

¹⁵⁶ Pomerantsev, „Why We’re Post-Fact”.

¹⁵⁷ Chris Weller, „This education startup is teaching kids how to spot fake news”, *Business Insider Deutschland*, elérés 2017. május 15., <http://www.businessinsider.de/newsela-teaches-kids-how-to-spot-fake-news-2017-1>.

¹⁵⁸ Sue Shellenbarger, „Most Students Don’t Know When News Is Fake, Stanford Study Finds”, *Wall Street Journal*, 2016. november 22., szak. Life, <http://www.wsj.com/articles/most-students-dont-know-when-news-is-fake-stanford-study-finds-1479752576>.

¹⁵⁹ „Evaluating information: The cornerstone of civic online reasoning” (Stanford University, 2016), <https://sheg.stanford.edu/upload/V3LessonPlans/Executive%20Summary%2011.21.16.pdf>.

¹⁶⁰ Sean Coughlan, „Schools Should Teach Pupils How to Spot »Fake News«”, *BBC News*, 2017. március 18., szak. Education & Family, <http://www.bbc.com/news/education-39272841>.

¹⁶¹ Haroon Siddique, „Teach Schoolchildren How to Spot Fake News, Says OECD”, *The Guardian*, 2017. március 18., szak. Media, <https://www.theguardian.com/media/2017/mar/18/teach-schoolchildren-spot-fake-news-says-oecd>.

¹⁶² Coughlan, „Schools Should Teach Pupils How to Spot »Fake News«”.

7. Konkluziók

A migráció nem új témakör Európában, az európai kormányok, valamint a főáramú és populista pártok mind felhelyezték a kérdéskört politikai térképükre az 1970-es évek óta, folyamatosan egyre szigorúbb migrációs intézkedéseket követelve. A bevándorlás csökkentésére tett kísérletek azonban többnyire elbuktak, mert az államok önmagukban kevésbé tudják irányítani a globális migrációs rendszer dinamikáját.

A populista politikai erők bevándorlással kapcsolatos kommunikációs stratégiája sem változott jelentősen az elmúlt időszakban: a határok védelméről, a nők helyzetéről, a bűnözésről és a terrorveszélyről beszélnek anélkül, hogy hatékony megoldásokat kínálnának akármelyik problémára. Két új fejlemény azonban segíti a populista, EU-ellenes erők ügyét. Először is az internet és a közösségi média olyan platformot kínál, amelyen a populista diskurzus és üzenetek relatív egyszerűen terjedhetnek. Másodsorban, az újjáéledő Oroszország, amelynek célja az Európai Unió meggyengítése, támogatja a populista narratívákat az Európát átszövő oroszbarát propagandagépezeten keresztül. A migráció, különösen a migrációs krízis után, olyan témakörre vált, amelyet a bevándorlásellenes és oroszbarát propaganda könnyen használhat álhíreiben.

Ahhoz, hogy visszaverjék ezeket a propagandahadjáratokat, az Európai Uniónak és tagállamainak emelnie kell elkötelezettségét ebben az ügyben mind anyagilag, mind a humánerőforrások tekintetében.

Mivel a közösségi média buborékokat teremt az azonos nézeteket vallóknak¹⁶³ – így gyakorlatilag lehetetlenné téve, hogy az emberek a tőlük eltérő világnézetekkel, véleményekkel, hírekkel találkozzanak – a legjobb megoldást a dezinformációk ellen az oktatás jelentheti, mely segítené a gyerekeket abban, hogy megítéljék azt, amit elolvasnak. A tanárok és a szakértők által elkészített tanterv segítségével, együtt az olyan törvényekkel, amelyek az iskolákat arra a jelenség elleni küzdelemre biztatják ahelyett, hogy büntetnék azokat, akik álhíreket terjesztenek¹⁶⁴, az új generáció talán képes lesz ellenállni a dezinformációs propaganda befolyásának szimplán azzal, hogy megvannak azok az ismereteik, amelyek segítik őket megkülönböztetni a hazugságot a valóságtól.

¹⁶³ Uo.

¹⁶⁴ California Newspaper Publishers Association, „Fighting fake news with education”, elérés 2017. május 15., <https://cnpa.com/fighting-fake-news-with-education/>.